

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

- Óra: az egyetemes iparosodás kezdete. Kamarakiállítás a Nagytétényi Kastélyban (*Radvánszky Ferenc*) **2**
- Órák az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében (*Pandur Ildikó*) **5**
- Permanens kísérlet Budahelyi Tibor szobrászművész kiállítása a Galéria '13-ban (*Webner Tibor*) **9**
- Művészportrék érmeiken Beszélgetés Somogyi Tamás szobrászművésszel (*Gál József*) **14**
- 25 éves a Pécsi Zománcműhely Jubileumi kiállítás a pécsi Civil Közösségek Házának Gebauer Galériájában (*H. Barakonyi Klára*) **18**
- Műterem-látogatás. Kortárs üveg-művészeti kiállítás az MKISZ székházában (*bg*) **23**
- A Spinella LED-es kültéri lámpacsalád (*Zalavári József*) **27**
- „Legyen meg a te akaratod...” H. Barakonyi Klára zománcművész szakrális alkotásai (*ifj. Gyergyádesz László*) **29**
- Keleti szél. Penkala Éva textil-művész és Scherer József ipari formatervező kiállítása a Csontváry Művészeti Udvarház Trezor Galériájában (*Keppel Márton*) **34**
- Képelet és valóság. Az esztergomi Főszékesegyházi Kincstár hegyikristály ereklyetartó ládája (*Varga Péter*) **40**

IN MEMORIAM

- Se remény, se félelem. Búcsú Solti Gizella (1931–2015) kárpitművésztől (*Hegyi Ibolya*) **44**

- HÍREK **46**

TARTALOM

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

EXHIBITIONS – STUDIOS

- Clocks: the beginning of universal industrialisation. Exhibition at the Nagytétényi Mansion, Budapest (*Ferenc Radvánszky*).. **2**
- Clocks in the collection of the Museum of Applied Arts, Budapest (*Ildikó Pandur*) **5**
- Permanent experimenting Exhibition of sculptor Tibor Budahelyi at Gallery '13, Budapest (*Tibor Webner*) **9**
- Artist portraits on medals. An interview with sculptor Tamás Somogyi (*József Gál*) **14**
- Pécs Enamel Studio—25 years jubilee exhibition at the Gebauer Gallery of the House of Civil Communities in Pécs (*Klára H. Barakonyi*) **18**
- Studio Visit. An exhibition of contemporary glass art at the Andrássy Exhibition Gallery of the House of the Association of Hungarian Fine and Applied Artists, Budapest (*gb*) **23**
- ‘Spinella’ LED outdoor lighting family (*József Zalavári*) **27**
- ‘Let your will be done...’ Sacred works by enamel artist Klára H. Barakonyi (*László Gyergyádesz, Jr*) **29**
- East Wind. Exhibition of textile artist Éva Penkala and industrial designer József Scherer at the

- Trezor Gallery of the Csontváry Arts Court, Budapest (*Márton Keppel*) **34**
- Imagination and reality. The rock-crystal reliquary casket at the Treasury of the Primatial Cathedral, Esztergom (*Péter Varga*) **40**

IN MEMORY

- Nec spe, nec metu—Neither hope nor fear. Farewell to tapestry artist Gizella Solti /1931–2015/ (*Ibolya Hegyi*) **44**

Óra: az egyetemes iparosodás kezdete

Kamarakiállítás a Nagytétényi Kastélyban

■ Nem a gőzgép, hanem az óra volt az iparosodás kulcsfontosságú találmánya: a késő középkorban alkotott kerékrendszer, a modern technika első precíz gépe. Ez az alkotás azonban túlmutat a technika történetén, hiszen az időmérés nélkül nem lett volna lehetséges a tengeri hajózás, az asztrológia, a természet-tudományi felfedezések, a szervezett munka és így tovább. Tehát az időmérés rendszeressége alapvetően megváltoztatta az emberiség beállítottságát. Az időmérésének fejlődésében először az elemek játszottak szerepet: a tűz mint a Nap, a gyertya, a mécses, a föld mint a homok, és a víz. Gyökeres változást hozott a 12–13. században Észak-Itáliában konstruált első me-

chanikus óraszerkezet, melyről sajnos csak feljegyzett írások léteznek, innét aztán rohamos fejlődés következett, míg aztán a 15–16. században már egészen magas technikai, mérnöki kiválóságok születtek, melyeket már sikerült az utókornak megőrizni. Sikerült egy *alapvető technikai elvet* találni, amely az addigi időmérő módszerektől különbözik. Az obeliszk árnyéka vándorol, a gyertya leég, a víz állandóan folyik, viszont a kerékrendszer gátszerkezettel esetében egy teljesen új elv válik uralkodóvá, ami képes az idő múlását egyre kisebb részegységekre bontani, *egy elv, ami a mai napig működik*. Az óra időtervező, koordináló és kontrollműszer lett a mai élet és munka világában. Elkép-

**Zsebóra (kulcsos)
ütőszerkezettel /
(Key) pocket watch
with striker mechanism**
*Párizs, 1826, jelzés:
Breguet, aranytok,
Breguet-henger-
gátszerkezet
kompenzációs
billegőszabályozóval
(Radvánszky Ferenc
gyűjteménye) /
Paris, 1826, sign:
Breguet, gold case,
Breguet cylinder
escape with
compensational
balance (Ferenc
Radvánszky's
collection)*

Útióra. Készítő:
Payne & Son /
Miniature carriage
clock by Payne & Son
Oxford, 1880 körül,
tűzaranyozott bronz és
Wedgwood-porcelán
tok, úgynevezett
„grande-sonnerie”
szerkezet (Radvánszky
Ferenc gyűjteménye) /
Oxford, c. 1880,
original gilded bronze
and Wedgwood
porcelain case, so-
called ‘grande-
sonnerie’ mechanism
(Ferenc Radvánszky’s
collection)
[8,5x7,5x6,5 cm]

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

zelhetetlen a mai élet időmérés nélkül, úgy a munka, mint a szabadidő világában, mert az idő koordinálja életünket akarva, nem akarva.

Több mint harminc éven át Svájcban gyűjtöttem neves óratervezők által tervezett és készített antik kar-, zseb-, álló- és faliórákat a 17., 18. és 19. századból, melyeket 2003-ban, magyarországi hazatelepülésemkor magammal hoztam. Kiemelkedő jellemzőjük, hogy pótlások nélkül, eredeti állapotukra állítottam helyre, azaz restauráltam őket, *megtartva a szerkezet, számlap és órabáz biteles egységét. Mindegyik biteles, többségében regisztrált egyedi darab.* Mivel ezek a tárgyak egy-egy művészeti korszak és irányzat tanúi, értelmesebbnek tartottam a gyűjtésüket, mert nemcsak esztétikailag szépek és jelentősek, hanem bennük a bámulatos mérnöki tervezés párosul a csodálatos kézműves-kivitelezéssel, amely gyakran megelőzte az adott kor fejlettségét. Mindezekon kívül funkciójuk van, mutatják az időt, mégpedig úgy, hogy több száz éves működésük után is tökéletesen megfeleljenek a mai kor követelményeinek. Meggyőződésem, hogy az elmúlt idők hiteles művészeti termékei nemcsak a festészetre, szobrászatra, építészetre szorítkoznak, hanem a belső dekorációra is, azaz az iparművészeti produktumokra, melyeknek az egyik legjelentősebb luxusdarabja az óra, amely tükrözte az eleganciát, életstílust, presztízt a főúri szalonok fő helyén. Az időmérő óra egyesíti nemcsak a kor művészeti, hanem a technikai színvonalát és a precizitás minőségét, tehát egyben ipartörténeti érték is. Ezért ezek a több száz éves darabok az európai kultúrtörténet hiteles és hamisíthatatlan emlékei. Szakmai képzettségem tudatában kijelenthetem, ezek múzeumi értékek, amit a világ államaiban lévő jelentős iparművészeti és óramúzeumok hasonló alkotásai tanúsítanak.

Minden túlzás nélkül leszögezhetjük, az óra az európai kultúra szerves része, a restaurátor célja pedig ezeket a történelmi tárgyakat lehetőleg korhű állapotukban az utókornak örökölni hagyni.

RADVÁNSZKY FERENC
óramérnök és -restaurátor, gyűjtő

(*Precízió és luxus. Iparművészeti Múzeum – Nagytétnyi Kastély, Budapest, 2013. szeptember 13-tól.*)

Asztali (kandalló-) óra / Mantel (fireplace) clock

Párizs, 1870 körül, jelzés: Ed/ward/ Minard, tűzaranyozott bronz és sèvres-i porcelán tok, gyöngydiszes számlap, Clement-gátszerkezet (Radvánszky Ferenc gyűjteménye) / Paris, c. 1870, sign: Ed/ward/ Minard, original gilded bronze and Sèvres porcelain case, pearl-decorated face, Clement anchor escapement (Ferenc Radvánszky's collection) [60x30x20 cm]

Foto: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Órák az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében

„Fugerit invida aetas: carpe diem /
Szalad az irigyi idő, ragadd meg a napot”
(Horatius: Ódák, I. 11)

■ Az Iparművészeti Múzeumhoz tartozó Nagytétényi Kastélyban a bútortörténeti terem mellett 2013 óta egy órát bemutató kabinetkiállítás is látható. Az órák tulajdonosa, Radvánszky Ferenc 2003-ban települt vissza Svájcból, hazahozva több évtizedes

Kereszt alakú napóra. Készítő: Marcus Purman /
Cross-shaped sundial by Marcus Purman
München, 1594 (Iparművészeti Múzeum, Budapest) /
Munich, 1594 (Museum of Applied Arts, Budapest)
[8,1x4,9x2,5 cm]

Fotó: Mudrák Áttila / Iparművészeti Múzeum, Budapest

gyűjtőmunkájának gyümölcseként közel száz darab-
ból álló gyűjteményét. Óráinak egyik legfőbb külön-
legessége, hogy valamennyi működésképes. Tulajdo-
nosuk nemcsak az óraművesség emlékeinek avatott
gyűjtője, de órasmesterként a sokszor romos állapotú
darabok restaurálását is ő végzi. A magángyűjtemény
17–20. századi, drága és nemes anyagokból készült,
illetve különleges szerkezetű órákat foglal magában,
ezt hivatott kifejezni a kiállítás címe: *Precízió és luxus*.

Az Iparművészeti Múzeum egyik legkorábbi, ma-
gángyűjteményi darabokat is fölvonultató óraikiállítá-
sát Csányi Károly rendezte 1925-ben. Az utóbbi év-
tizedek legnagyobb ilyen vállalkozásaként 1984-ben,
az akkori Országos Műszaki Múzeummal közös szer-
vezésben, *Az időmérés története* címmel nyílt kiállítás.
1995-ben jött létre a múzeum régi óráit az időmérő
eszközökről szóló pályázati felhívásra érkezett kortárs
alkotásokkal párhuzamosan bemutató *Idő-mérő*
című tárlat. A következő, a 2002-ben rendezett, *Az idő hangja*
címet viselő óraikiállítás a szerkezet típusok
alapján adott áttekintést a múzeumi gyűjteményről.

Az Iparművészeti Múzeum mintegy hatszáz darab-
ból álló óragyűjteménye rendkívüli változatosságánál
fogva alkalmas arra, hogy – ha csak vázlatosan is –
bemutassa az időmérés történetének jelentősebb ál-
lomásait. A legősibb időmérőket – a kerek (más né-
ven mechanikus) órák feltalálása után is, azokkal még
évszázadokig párhuzamosan használt – úgynevezett
elemi időmérő eszközök (homokórák, napórák stb.) kép-
viselik. A mécsesként is működő, 18. századi olajóra a
tartályába töltött olaj szintjének csökkenésével méri
az eltelt időt. A rögzített napórák mellett elterjedtek
hordozható (iránytűvel ellátott, földrajzi szélességre
beállítható) változataik is, köztük a nürnbergi meste-
rekre jellemző, elefántcsontból készült, doboz formá-
jú, vagy az Augsburgban a 18. század folyamán nagy
számban gyártott, nyolcszögű fém napórák. A hor-
dozható típusok jellegzetes csoportját alkotják a Mi-
chael Butterfield 17. századi találmányaként a föld-

rajzi szélességet madárfigura segítségével beállítható napórák, melyekből több is található a múzeum gyűjteményében. Igazi ritkaság azonban Marcus Purman müncheni mester kereszt alakú napórája 1594-ből.

A *mechanikus órák* az időegység mérésére egyenletes mozgást alkalmaznak. Kezdetben lakatosmesterek nagyméretű, 12. századi templomi, kolostori készítményei voltak, és az imádkozás és áhítat rendjének betartását segítették. Az egyre szélesebb körben elterjedt órák legfontosabb alkatrésze a *hajtóerő*ként szolgáló, hengerről lecsavarodó súly volt. Az ingaóránál máig súlyt alkalmaznak, ezt helyettesítheti a hajtórugó. Ez a 15. századi találmány tette lehetővé a 16. századtól a hordozható órák megjelenését. A hengerhez fogaskerékrendszer, illetve a gyorsuló forgómozgást lelassító és egyenletessé alakító *gátló és szabályozó szerkezet* kapcsolódott. Az óraszerkezetek többféle típusának kialakulását elsősorban ezekhez az alkatrészekhez kapcsolódó találmányok indukálták. A szerkezeti változások, a technikai fejlődés, a csillagászati tudás bővülése révén az órák egyre több információt hordoztak.

A legkorábbi órák szerkezetét még nem rejtették *tokba*. A később megjelenő óratokok méretére, formájára, kialakítására a szerkezettel kapcsolatos találmányok – például a hangjelzés kiegészítéseként a leolvasást segítő számlap, az egy, majd két mutató megjelenése, a 17. század közepétől a már percnyi pontosságot is lehetővé tévő ingaszabályzás és a hajszálrugó elterjedése, stb. – mellett elsősorban az adott korszakban jellemző stílusirányzat volt hatással.

Az Iparművészeti Múzeum óragyűjteménye a szerkezetet és az óratokokat tekintve egyaránt rendkívül változatos. Orsós típusú vagy Clement-, Graham-, henger-, vessző-, horgony-, Roskopf- és más gátszerkezetű; foliot-, inga-, billegőszabályozós; kiegyenlítő csigás, tapintótárcsás vagy fogasíves ütőszerkezetű, puskaporos ébresztő- vagy fésűs-hengeres zenélő szerkezetű, mozgó figurás óra mind megtalálható a gyűjteményben. S bár mindezek elsősorban a szakemberek számára jelentenek érdekességet, a kevésbé hozzáértő látogatóknak is élményt nyújt a különleges szerkezeteket rejtő tokok változatossága: könyv, koponya, torony, léggömb vagy kereszt alakú, figurális,

Fotó: Kolozs Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Asztali ébresztőóra kovás elsütőszerkezettel. Készítő: Jerzy Radawski /
Alarm clock with a firing mechanism, by Jerzy Radawski**

*Stanisławów, 18. század második fele (Iparművészeti Múzeum, Budapest) /
Stanisławów, second half of 18th c. (Museum of Applied Arts, Budapest)
[5,2x15,3x7,8 cm]*

forgó számgyűrűs, gyűrűbe vagy szelencébe épített, alabástromoszlopos, zománcdíszű, ékkövekkel kirakott óra egyaránt fellelhető a kollekciónban.

A középkor és kora újkor technikai és csillagászati tudását magába foglaló és összegző, tornyos építményeket formázó asztronómiai órák közül kiemelkedik Habsburg II. Miksa német-római császár órája. Az augsburgi Gerhardt Emmoser 1566-ból való alkotása Európa térképét, a holdfázisokat, az égitestek pályáját és a csillagképeket is mutatja. Az Esterházy-kincstár egyik különlegessége az augsburgi Johann Ulrich Schmidt 17. század közepéről származó gyűrűórája. Főúri kiváltság volt a korai hordozható órák birtoklása, ezeket az ékszerekhez hasonlóan drága, ékkö-

ves-zománcos foglalatokba helyezték. Esterházy Pál (1635–1713) herceg nádor Bécsből, Albrecht Erbb órától rendelte imakönyv alakú, szenteket ábrázoló

Fotó: Kolozs Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Fotó: Áment Cellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Breviárium alakú ékszeróra. Készítő: Albrecht Erbb / Breviary-shaped jewel watch by Albrecht Erbb

Bécs, 18. század eleje (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / Vienna, early 18th c. (Museum of Applied Arts, Budapest) [5,7x4x2,5 cm]

zománcképekkel díszített, láncra függeszthető órascáját. A 17. században megjelentek az exportra szánt, török számjegyes órák. Ilyen török számlapos zsebóraszerkezetet illesztettek az 1740 táján Németalföldön készült, vörös lakkfestéses szekrénykébe, mely

Asztronómiai óra, „II. Miksa császár órája”. Készítő: Gerhard Emmoser / Astronomical clock commissioned by Emperor Maximilian II, by Gerhard Emmoser

Augsburg, 1566 (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / Augsburg, 1566 (Museum of Applied Arts, Budapest) [49x29,5x23,5 cm]

a Közel- és Távols-Kelet (Kína) hatását egyidejűleg példázza. Jelentős történelmi eseményhez köthető két francia óra. Adam Léchopie alabástromórája a Montgolfier testvérek találmányának, a hőléggallonnak állít emléket. (Az emberi utasokkal 1783-ban lezajlott repülési kísérlet emlékét számos műtárgyon megörökítették.) A tudomány mellett a politika is nyomot hagyott az órákon: a Breguet-jelzést viselő zsebóra számlapját a francia forradalmi decimális – tízes számrendszerre „egyszerűsített” – időszámítás szerint alakították ki.

Figyelemfelkeltőként szolgálhatott csak ez a rövid ismertetés az Iparművészeti Múzeum gazdag óragyűjteményéhez. Az időmérés történetének bemutatását teheti teljesebbé a *Radvánszky-gyűjtemény* olyan érdekességeivel, mint például az 1840-ből való, londoni állomásóra vagy az angol óraművesség másik érdekes emléke: egy 1944-ből származó tengerészeti kronométer. (Thomas Mercier órájának eredeti bizonyítványa is fennmaradt.) E precíziós műszer mellett a luxus képviselői az egzotikus és drága anyagok (mahagóni, indiai rózsagyökér, citromfa, gyöngyház, sèvres-i és Wedgwood-porcelán stb.) felhasználásával készült asztali és kandallóórák, köztük egy 19. századi, két gyertyatartóból és egy órából álló alabástrom kandallókészlet. Az óraművesség folyamatos megújulását két 20. századi különlegesség példázza. Az ún. Atmos-óra – a svájci Jaeger-LeCoultre cég fejlesztése – légnyomásváltozásra érzékeny gáz alkalmazásával, az 1960-ban Genfben készült fényóra megfelelő (minimum 40 lux) megvilágítással biztosít szinte folyamatos működést.

Radvánszky Ferenc gyűjteményének angol, német, svájci és francia óráival hazakerült egy 19. századi magyar alkotás is: a pesti Franz Seiffner oszlopos asztali órájának érdekessége a rajta lévő Lánchíd-ábrázolás.

PANDUR ILDIKÓ
művészettörténész

**Hőléggallon formájú asztali óra. Készítő: Adam Léchopie /
Balloon-shaped table clock by Adam Léchopie**

Párizs, 18. század vége (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / Paris, late 18th c. (Museum of Applied Arts, Budapest) [49,5x30x27,5 cm]

Fotó: Kolozs Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Permanens kísérlet

Budahelyi Tibor szobrászművész kiállítása a Galéria '13-ban

■ Hetvenedik születésnapja alkalmából rendezte meg a soroksári Galéria '13 Budahelyi Tibor szobrászművész gyűjteményes jellegű kiállítását: a tárlaton az egykori csepeli géplakatosnak, majd a Csepel Művek Vas- és Acélöntöde dekorációsának az 1980-as évek óta készült munkáiból válogatott plasztikai kollekciója, illetve munkásságának dokumentációja kapott bemutatóteret.

A soroksári kiállítás gazdag műegyüttesének tanulmányozása során is pontosan felmérhető volt, hogy Budahelyi Tibor szobrászi pályájának alakulását – a Buna Konstantin, majd Misch Ádám festőművészek irányításával az 1960-as évektől végzett szabadiskolai tanulmányokat követően – a Csiky Tibor szobrászművész műhelyében 1976-tól kifejtett munka, az alkotótelepeken és a közös tematikus kiállításokon való együttműködés, és az ezek során kialakult mester-tanítványi viszony határozta meg. Az elvont nyelvezet, a minimalista szemlélet, a konstruktív szellem, a geo-

Budahelyi Tibor:

Síremlék /

Tibor Budahelyi:

Grave Post

[2012] gránit, króm,
üveg / granite,
chrome, glass
[90x140x200 cm]

Fotó: Juhász Imre

Fotó: Juhász Imre

Budahelyi Tibor: Kovácsolt forma IV. /

Tibor Budahelyi: Wrought Form, IV

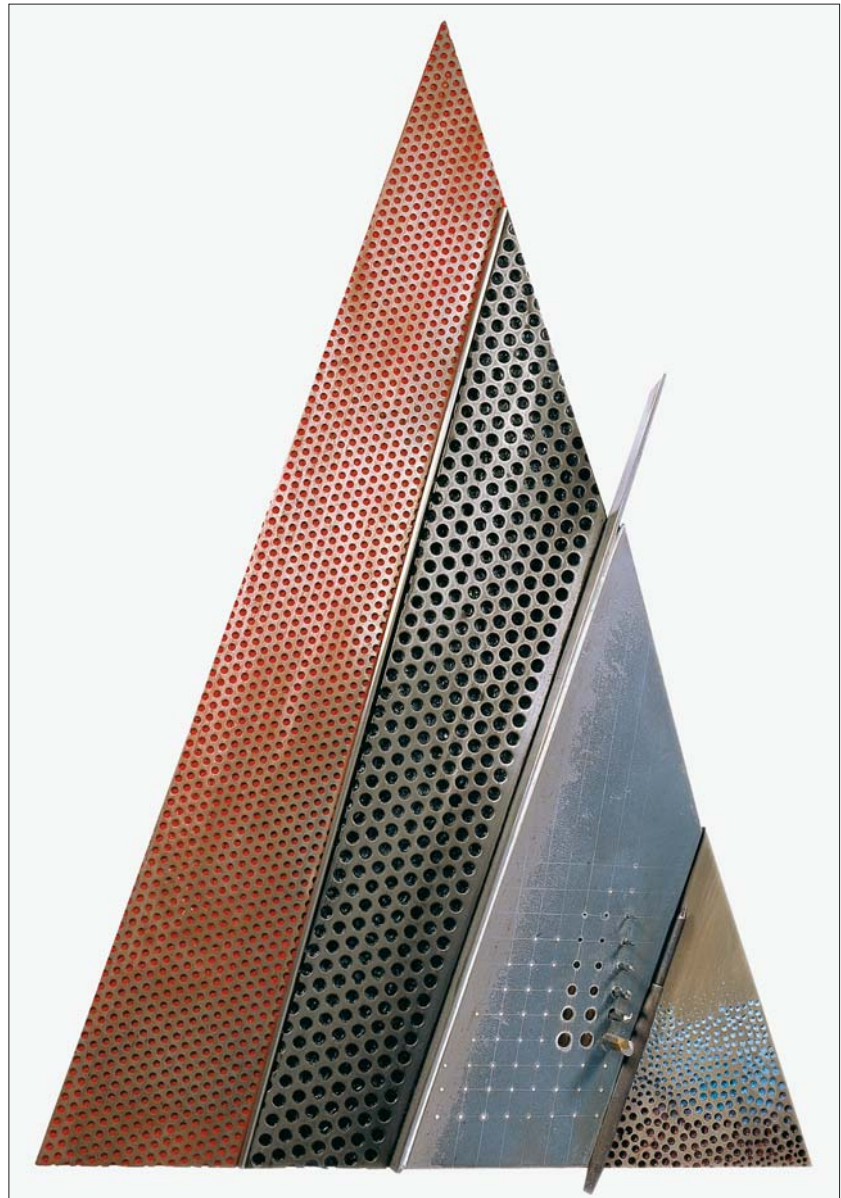
[2013] hőkezelt és kovácsolt acél /
tempered and wrought steel [16x11x2,5 cm]

metrikus alapformák kitüntetett szerepe, az új anyagok és az ipari jellegű technikák alkalmazása, a talált tárgyak műbe-applikálása, a faktúrák és a textúrák hangsúlyai, a színek kultiválása, a különleges térbeillesztési megoldások – ezek azok a vonások, amelyek a hajdani mester és a tanítvány szobrászati világának párhuzamait szemlélve megjelölhetők.

**Budahelyi Tibor: Életmű-töredék – Rajztű /
Tibor Budahelyi: Oeuvre Fragment—Drawing Needle**

[2009] *fa, acél / wood, steel*
[50x30,5x4,5 cm]

A születésnap i tárlat anyagába térbe helyezett kis-plasztikák és falra függesztett reliefek, objektok és assemblage-ok, az éremművészet kategóriájába sorolható plasztikai tárgyak, hangszerszobrok, grafikák – elsősorban szitanyomatok – és a monumentális kompozíciókat – köztéren felállított és művésztelepek szabadtéri gyűjteményeiben otthonra lelt műveket, valamint síremlékeket –, és akciókat, performance-okat dokumentáló fotók illeszkedtek. Már ez a leltárszerű számbavétel is jelezheti a műformák és a művészi megszólalások, szerepvállalások hallatlan változatosságát, amelyet tovább fokoz az anyagok sokszínűsége – a fa mellett a vas, az acél, a krómacél, a bronz, az alumínium, a réz, a különböző műanyagok és az üveg, a fólia és a szörme alkalmazása-megmunkálása –, illetve ezeknek variációi, társításai: az acél-fa, az acél-üveg, a plexi-krómacél, a festett fa-üveg-szörme együttesek jelenléte. Az anyagválasztáson túl az ipari jelleget hangsúlyozó megmunkálásmódok, illetve mű-összetevők – mint az oly sokszor megjelenő, sejtelmesen áttetsző perforált lemez, vagy a fémek forgácsolása során keletkező, tömegében sűrű gubanc-szövedéket alkotó sorja – ugyanúgy szerves alkotóelemei egy-egy Budahelyi-kompozíciónak, mint a talált tárgyakként műbe épített eszközök: a fém- és fareszelők, a rajztűk és a fúrók, a mérőlécek és a derékszögek, vagy a ceruzák és ecsetek. E művészi tárgyalakítási módszer kapcsán állapította meg a kiállítás katalógusában N. Mészáros Júlia művészettörténész: „A korai kollázsokból, montázsokból, valamint a 60-as, 70-es évek asszblázsaiából jól ismert tárgy-applikálást az avantgárd, valamint a korai és késői modernizmus nagymesterei hol az absztrakció, hol az illuzionizmus növelésére használták. Budahelyi viszont súlyos mondanivalót kívánt általuk konkréttá és plasztikussá tenni, s ehhez a taktikus érzékére és a tudatalattira is ható kontrasztokra támaszkodott. Művészetében az eltérő anyagok, szerkezetek és struktúrák egymásmellettségéből fakadó pszichikai hatásának, a forma alaktani konzekvenciáinak és az anyagok asszociatív

Fotó: Juhász Imre

erejének a kiváló ismerete az érzelmileg mélyen megélt, a feledés homályába süllyesztett, nebezen szavakba önthető, kimondhatatlan érzések, elfojtott emlékek, élmények és a történekek közvetlen kifejezésének az eszközévé vált.”

**Budahelyi Tibor: Életmű-töredék – Fémreszelő /
Tibor Budahelyi: Oeuvre Fragment—Metal Rasp**
[2009] *acél / metal rasp, steel* [53x31x6 cm]

Fotó: Juhász Imre

Fotó: Juhász Imre

**Budahelyi Tibor: Keret forma I. /
Tibor Budahelyi: Frame Form, I**
[2010] *rogyasztott üveg / slumped glass* [59x44x7 cm]

Az anyagokkal és technikákkal való szakadatlan kísérletezés, az új és új megoldások keresése egy redukált formavilág határai között végzett, a mély tartalmi mondandókat, jelentéstartalmakat megragadni vágyó, lázas kutatómunkával függött és függ össze. A tiszta, de a szabályos és szabálytalan ütköztetésével interpretált formarendek: a megtört háromszögek, a megnyitott négyzetek és téglalapok, az egymásra simuló, csökkenő vagy növekvő méreteik által tömegritmusokat hordozó körszeletek, az egymáshoz és egymásba kapcsolódó sokszög alapú hasábok, hengertesek, gúlákat és kúpokat, a testáthatások és testátalakulások egy alapvetően játékos és dekoratív világ dimenzióját tárják a szemlélő elé, amelyben ugyanúgy éledeznek a lírai élmények, mint ahogy jelen vannak a fogalmi-

ságok vizuális összegzéseibe foglalt éles ellentétek, drámai összecsapások is. A lágy, finom összesimulásokat fenyegető, tűszerű kicsúcsosodások ellenpontosozák. Érdekes, hogy a szinte kizárólagosan elvont-geometrikus elemekből építkező Budahelyi-munkásságban 2013-ban megjelent az emberalak, illetve a lenyomat-, vagy árnyékszerű figura is: a 2013-as *Kovácsolt forma* című sorozat síkgeometrikus alakzatokat meg-

jelenítő kompozícióihoz egy-egy önarcképet, illetve portrét idéző, profilban ábrázolt fej kapcsolódik – s ez akár egy új alkotói korszak, vagy legalábbis egy új szemlélettel alakított műcsoport megalkotásának nyitánya is lehet.

A tömeg-ritmusok élesztéséről, a lírai szólamokról és a feszültségekről meditálva nem feledkezhetünk meg a Budahelyi-életmű leleményes műformájáról: a

Fotó: Juhász Imre

Budahelyi Tibor:
Tört háromszög üveggel
/ Tibor Budahelyi:
Broken Triangle
with Glass
[1996] acél, üveg /
steel, glass
[30x30x5 cm]

Budahelyi Tibor:
A nagy körzőnyílás /
Tibor Budahelyi: The
Big Compass Opening
 [2014] *festett acél,*
krómacél, üveg /
painted steel, chrome
steel, glass
 [300x150x150 cm]

hangszerszobrokról. A kisméretű, leginkább az éremművészettel rokonítható kompozíciók (*Alt*, 1986; *Liszt Ferenc kottája I–II.*, 2011) megszólaltathatók: lamelláik ütögetésével, húrjaik, ágaskodó-elvékonyodó fémnívűványaik megpendítésével dallamok, repetitív vagy ritmikus zenei szerzemények adhatók elő. A kézbe fogható, kisméretű hangszer-szobrok és a kisplasztikák, az objektetek, a reliefek és a grafikák mellett színes fotók tudósítottak arról a tárlaton, hogy fontos nagyméretű munkák is megszülettek a közelmúltban e szobrász műhelyében: többek között elvont térkompozíció került a közelmúltban a Budahelyi Tibort

Budahelyi Tibor: Tál / Tibor Budahelyi: Bowl
 [2014] *fekete diófa, esztergályozott, festett fagolyók / black*
walnut, turned, painted wooden balls [4 x Ø 30 cm]

díszpolgárává avató város, Dunaszerdahely szoborparkjába – a hely által is nyomatékosított mondandójú *Trianoni emlékmű* (2010) –, s hogy néhány évvel ezelőtt, 2011-ben a Soroksári Sportcsarnok előtt avatták fel a monumentális, földbe szűrődő lándzsát (vagy nyílveesszőt), a hat méter magas krómaccél *Millenniumi jel I.* (2000) című munkát, valamint hogy a Farkasréti temető *Csiky Tibor-síremléke* (1991) után 2013-ban elkészült a magyar funerális művészet egyik legkülönösebb emléke, a járművet idéző krómaccél *Cserny József-síremlék* is.

Az egykori Csiky-tanítványok már régen mesterek-ké értek, s lassan a magyar képzőművészet, a magyar szobrászat nagy öregjeinek sorait erősítik: mint Heritesz Gábor, mint Nemes Ferenc, mint Nagámi és mint a 70. születésnapját Soroksáron kiállítással ünneplő Budahelyi Tibor. Erőtéljes, kísérletező szellemű művészetük kapcsán egyetlen hiányérzetünk lehet: milyen kár, hogy az egykori Csiky-tanítványoknak nincsenek tanítványai.

WEHNER TIBOR
 művészettörténész

(Budahelyi Tibor kiállítása. Galéria '13, Budapest, 2015. január 29–február 26.)

Művészportrék érmeken

Beszélgetés Somogyi Tamás szobrászművésszel

■ Az egyik legrégebbi művészeti (és gazdasági célokat is szolgáló) alkotás az érem, amely nem más, Kő Pált idézve, „mint sokat mondás egy picinyke területen”. Az érmeken ábrázolt tematikák a környezetünk már szinte minden „szegletét” megjelenítették. Somogyi Tamás szobrászművész a szombathelyi Berzsényi Dániel Könyvtárban bemutatott kiállításán (2013) jeles művészek, elsősorban írók portréit jelenítette meg. Ezek a 6–14 centiméter átmérőjű érmek általában kevés példányban készültek, a leggyakoribb anyagok egyikéből, bronzból. A kiállításon mintegy 80 éremoldal volt látható.

– Szobrász vagy elsősorban, és nem éremkészítő, noba – ahogy te is – számos kollégád is műveli és életműve fontos részének tartja ezeket az alkotásokat. A Képzőművészeti Főiskolán és a középiskolában is készítettél már érmekeket. Ez a tanulmányok része volt?

– Igen. Középiskolába a Török Pál utcai Kisképzőbe, a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolába jártam, itt már megismerkedtünk a műfajjal. Tanáraink – Csíkszentmihályi Róbert, Czinder Antal, Borbás Tibor – jeles éremkészítő mesterek is voltak, és ez erős mintaként hatott. Próbálgattam én is magamat, néhány zsengém meg is maradt. A főiskolán Vigh Tamás osztályába kerültem. Életem nagy szerencséjének tartom, hogy nála tanulhattam, igazi mester volt. Eleinte szigorúan és nagyon alaposan korrigálta tanulmányainkat, ráirányítva figyelmünket a tér és forma problémáira. Később terveinkhez inkább csak hozzászólt, érdeklődésével segítette létrehozásukat. Mindeközben rengeteget beszélgettünk mindenféléről. Nagy műveltségű, széles látókörű, emelkedett szellemű ember volt. Ő akkor épp korszakos jelentőségű éremsorozatot alkotott, például a *Kelemen László*-sorozatot, az *Ady négy arcát*, amely már köztéri léptékűvé növelt tondókból állt.

Furcsamód ezek intenzív világa, lenyűgöző hatásuk elriasztott ettől a területről.

Így természetes, hogy erősen hatott rám erőteljes szobrászata is. Épp ezért a főiskola elhagyása után tu-

Somogyi Tamás:
József Attila, érem /
Tamás Somogyi:
Attila József. Medal
[2005] öntött bronz /
cast bronze
[Ø 11,5 cm]

datosan távol tartottam magam a vele való találkozástól is, mert szerettem volna mihamarabb kialakítani saját evidencia-érzésemet, megtalálni saját utamat. A kilencvenes évek közepén kezdtem újra viszonylag rendszeresen látogatni, épp érmeim megmutatása ürügyén. Ezek a találkozások, beszélgetések már-már apai-fiúi szeretettel áthatott baráti eszmecserekké váltak.

– A kiállításon bemutatott érmeid zöme portré.

– Szeretem a portré, ami arra is lehetőséget ad, hogy megrendelés nélkül is művelhessem ezt a műfajt. Szeretem, mert még sok év tapasztalata után sem tudom rutinfeladatként venni. Kalandként élek meg minden új portréval járó munkát. Sikerül-e megragadnom a karaktert, a jellemző mozdulatot, tartást, arckifejezést, és sugallni tudja-e mindez, amit a modellről, a világról, a világhoz való viszonyáról gondolk? A tanításban is ez tart elevenen, ugyanis minden előzetes tanulmány, rávezetés után élő modelltől min tázni sokkalóan más minőség. Két személy találkozá-

Fotó: Somogyi Márton

↘
Somogyi Tamás:
Weöres cseppek I.,
kétoldalas érem
(hátdoldal) / Tamás
Somogyi: Weöres
Drops, I. Double-sided
medal (reverse)

Somogyi Tamás:
Weöres cseppek I.,
kétoldalas érem
(előoldal) / Tamás
Somogyi: Weöres
Drops, I. Double-sided
medal (obverse)
 [2013] öntött bronz /
 cast bronze
 [Ø 12 cm]

ez, és ha jól sikerül, mindkettő benne lesz. Egyencsigákat lehet mintáztatni, de a fejek mindig különbözőek. Éppen ezért sajnálom, hogy napjainkban mindinkább „kimegy a divatból” az élő személyről készített portré. Pedig voltak ebben a műfajban is nagy elődök, elég talán Ferenczy Bénit és Borsos Miklóst említeni, akik több kiváló kortársukat is megörökítették érmeiken is.

– *Egyik portrészorozatod címe: Koponyatanulmányok. Mit jelent ez a fogalom, ez az összefoglaló cím?*

– Kiinduló ötletem az volt, hogy a szokásos figura-háttér alárendelt viszonyt „egyenjóságúsítom”, a nagyjából a jin-jang vonal mentén kettéosztott felület egyik oldalát gazdag formatörténésű emberi arcként ábrázolom, a másikat felcsiszolt síkokkal tagolt koponyaként mintázom meg, miközben a két rész nagy szerkezete tükrösen szimmetrikus. Ezzel a szoboralakítás során használt módszeremet próbáltam az éremre átmenteni, azt, hogy mint egy kettős ügynök, hol a forma oldalára állva építkezek, hol a tér felől rombolok. Meghökkenem, mert az arc Karinthy Frigyesre

hasonlított, és így a kontraszt még erősebb lett. Felderengett egy sajátos hommage à... sorozat lehetősége. Ettől kezdve már tudatosan választottam olyan személyeket, akik fontosak voltak nekem, hatottak eszmélődésemre.

Kicsit önelemzés is volt ez, világlátásom archeológiai vizsgálata. Kamaszként az abszurd, egzisztencialista irodalom bűvöletében éltem – Kafka, Örkény –, fiatal felnőttként olvastam Hamvas Bélát, Orwellt, Canettit, e revelatív hatású, besorolhatatlan nagy írókat. „Válogatottamba” került abszolút példaképként Bartók, Camus, Paul Klee is.

Eredeti koncepcióm ugyan fellazult, de maradt a koponya terében elképzelt arc. Tanulmányok pedig azért, mert elég szisztematikusan végigjártam az ebből adódó komponálási lehetőségeket, és nincs rajtuk az érmen szokásos felirat. Mivel elég sok munka van egy ilyen portréban, később csináltam belőle „teszkogazdaságos” változatot is, hogy ajándékként tudjam családombnak, barátaimnak adni. Kisebbitben, elhagyva a koponyát, de már névfelirattal ké-

Fotó: Bonyhádi Károly

Fotó: Bonyhádi Károly

szültek ezek. A kiállításomra megmintáztam az első háromnak is – *Karinthy Frigyes, Samuel Beckett, Pilinszky János* – a kis változatát, ezeken túlságosan egymásba bonyolódott a két fél, mechanikusan nem lehetett csökkenteni a méretet. Így már érempárként tudtam kiállítani mindet.

– *A kiállítás meghatározó részét foglalta el a Weöres életművét megjelenítő Weöres cseppek című két tárló. Megjelenítetted az akkor száz éve született költőt gyerekként, ifjúként és öregként is. De nemcsak a portréját mintáztad meg, hanem több alkotása is megibletett. Hogyan született ez a sorozat?*

– Weöres a *Koponyatanulmányok* között is szerepel. 2009-ben a szombathelyi Weöres Sándor Színház homlokzati frízének tervpályázatára meghívást kaptam. A felkészülési idő mindig rövid, így kézenfekvő volt, hogy a hosszan elnyúló csíkra kör formájú domborműveket tervezzek, játékosan pettyezve a megadott felületet. Tizenegy változó méretű tondóban próbáltam a hatalmas életmű néhány darabjára emlé-

keztetni a páros szösszenettől a nagy verseken át a színművekig. Már akkor úgy csináltam ezeket, hogy éremoldalak lehessenek. Nem nyertem, de mivel időközben elkezdtek foglalkoztatni a kétoldalas érem lehetőségei, néhányuknak hátoldalt készítettem. Két új probléma adódott, az egyik, hogy a komponálás során nemcsak a két oldal összehangolására törekedtem, hanem az érem testével is igyekeztem számolni. A másik az idézetek gondja. Az érem felülete kicsi, nehéz kiválasztani azt az egy-két sort egy versből, ami elfér, és segíti az értelmezést is. A *Hetedik szimfonia – Mária mennybemenetele* – esetében az engem leginkább megrendítő szakaszokat, Mária imája, inkább vizuálisan próbáltam megjeleníteni, és a hátlapon édesanyja és a gyerek Sanyika portréja köré a vers végét, a *Kódának* az első versszakát véstem föl: „*Csillagpályák asszonya, Mária, / oltalmazd Máriát, édesanyámat, / szememtől elszakadt útján / ne érje bánat.*” Az *Ablak négyyszögében* címűben két távolabbi sort – „*csillag alvad / fekete égen*” és a „*...csillag vándorol / sok év előtti*

◀
Somogyi Tamás:
Weöres cseppek IV.,
kétoldalas érem
(hátdoldal) / Tamás
Somogyi: Weöres
Drops, IV. Double-sided
medal (reverse)
[2013] öntött bronz /
cast bronze [Ø 9 cm]

Somogyi Tamás:
Weöres cseppek VII.,
kétoldalas érem
(előoldal) / Tamás
Somogyi: Weöres
Drops, VII. Double-
sided medal (obverse)
[2011] öntött bronz /
cast bronze
[Ø 9,7 cm]

Foto: Bonyhádi Károly

Foto: Bonyhádi Károly

sugarában / pillantás parttalan ürében” – vontam össze képversszerűen. A kiállítás rendezésében az is motívált, hogy még a centenárium évében be tudjam mutatni ezt a sorozatot szülővárosában, Szombathelyen.

– *Beszélgetésünk során – ez természetes – az előtanulmányokat mint a munkafolyamat fontos részét említetted. Mit jelent a te alkotómunkádban a munkafolyamat?*

– Ha megvan, kit kell ábrázolnom, történjen az megbízásból – az éremkészítő szenvedélyemet egy ilyen fölkérés indította el, Kodolányi János-érmet kértek tőlem – vagy belső késztetésből vagy külső sugallatra – az utóbbi években előfordult, hogy néhány kedves gyűjtő kérésére is készítettem érmet, például: *Dsida Jenő, Nemes Nagy Ágnes, Karácsony Benő* –, először olvasok, és igyekszem sok képet gyűjteni. Ennek két oka van, egyrészt az éremfelületről is mint térről gondolkodom, másrészt – ugyan mindig van egy meghatározó nézetű fotó, de néha azon módosítok. Példaként említhetem az *Örkény*-portrét.

Sokak által ismert a kissé lehajtott fejű, kezével homlokát támasztó író nagyon jó fotója. Én ezen az elgondolkodó, szomorkás hangulaton úgy változtattam, hogy nem le, hanem kifelé néz, tekintetét fel-emeli, kissé mosolyog is, hogy kifejezzem az írásaiból megismert groteszk, ironikus író képét.

– *Előtanulmányként rajzot is készítesz?*

– Csak kis kompozíciós vázlatokat firkálok. Még nagyobb szobor tervezése esetében is csak annyi tervet, vázlatot csinálok, amennyi a váz elkészítéséhez szükséges. A formák megszületését igyekszem az eredeti méret létrehozásának folyamatában tartani. Ugyanakkor cizellálós típus vagyok, elég sokat dolgozom még a nyers öntvényen.

– *A kiállított érmek között zömében íróportrék láthatók.*

– Igen, a kiállítás anyagát áttekintve feltűnő az íróportrék dominanciája. Hiába, szeretek olvasni. De van már néhány zeneszerzőportrém – *Bartók, Mahler, Sosztakovics* – is, szeretném is folytatni ezt a vonulatot. Érdekes, hogy képzőművészekről eddig csak kettőt készítettem. Paul Klee-ét és Kandinszkijét. Talán az az oka, hogy ennek van egy nagyon erős, szép, Ferenczy Béni által kidolgozott hagyománya: az előlapon a művész portréja, a hátlapon egy művének a feldolgozása. Ebbe a keretbe beleállva gondolkodni

Fotó: Bonyhádi Károly

Somogyi Tamás: Weöres cseppek III., kétoldalas érem (előoldal) / Tamás Somogyi: Weöres Drops, III. Double-sided medal (obverse)

[2013] öntött bronz / cast bronze [Ø 14 cm]

valahogy nem éreztem indíttatást. Ami nem jelenti azt, hogy ne lenne meg bennem a kellő tisztelet a régi mesterek iránt.

– *Az 1998-as kiállítási katalógusod előszavában Várnagy Ildikó véleményeket idéz alkotásaidról: eklektikus, futurista, konceptuális. A Berzsenyi-könyvtárban bemutatott alkotások meg a klasszikus realista éremművészet hagyományait folytatják.*

– Nehéz kérdés. Én csak belülről nézve tudom jelmezni alkotomat. Vannak előzetes ideáim, koncepcióim, de alapjában vizionáló típus vagyok. A felsejlő víziót létrehozni küzdelmes, nyitott, drámai folyamatként élem meg. Lehet, hogy ezért van kevés munkám? Szeretek sorozatokban gondolkodni, de a sorozat részei is egészszé kívánnak válni megalkotásuk során. Végül is tárgyalgatók vagyok, aki a keze közül kikerülő legkisebb formáért is igyekszik szavatolni.

GÁL JÓZSEF
szakíró

25 éves a Pécsi Zománcműhely

Jubileumi kiállítás a pécsi Civil Közösségek Házának Gebauer Galériájában

■ Egy jubileumi kiállítás ünnep, de számvetés is. A műhelyben dolgozók bemutatják, hogy a negyedszázad alatt évről évre meghirdetett és elvállalt programok az egyén által leghitelesebben kiművelt alkotásokban hogyan váltak igazi művé. A kutatómunkával megelőzött, megtervezett művek kivitelezése, a zománctechnikák megismerése, a kísérletezések tették lehetővé, hogy a 25 év alatt alkotóból *művész*, az alkotásból *műtárgy* legyen.

Szemadám György képzőművész „boszorkánymes-

Fotó: H. Barakonyi Klára

ternek” nevezi azt, „aki lángoló szenvedéllyel, tűzben edzi műveit, de része van a szellemi megvilágosodás szellemi tüzeből is”.

A különböző zománctechnikák, az úgynevezett képzőművészeti zománcművészet, az ötvöszománcművészet során a négy alapelemből születik redukcióval, oxidációval a zománcmű. Az a jó zománcos, zománcművész, aki ismeri az anyagot, hagyományokra épít, kísérletezik, de meggyőződéssel és nagy alázattal végzi munkáját. Ez a műhelytagok ars poeticája. Megtanultak a zománc nyelvén alkotni.

Röviden visszatekintve a 25 évre, nekem izgalmas, örömteli, de néha a nehézségek leküzdésének gyötrelmet okozó pillanataival együtt, szép emlékeim vannak.

A műhelyt Horváth Olivér festőművész, rajztanár szervezte meg 1990-ben. Ő bonyhádi lévén ismerte és művelte az ipari zománc művészi felhasználását, de a hetvenes években működő Pécsi Műhely tagjai is zománcoztak ott, a nemrég elhunyt Lantos Ferenc festő, grafikus vezetésével. Az általuk készített, sokszorosítható absztrakt frízsorok díszítik még ma is

H. Barakonyi Klára:
**Ahol az Ég a Földdel
összeköltözik / Klára
H. Barakonyi: Where
Heaven and Earth Join**
[2015] *azsúrzománc,
fa / à-jour enamel,
wood*

←
Czipó B. Rózsa:
**Titkok kapuja /
Rózsa Czipó B.:
Gate of Secrets**
[2011] *vörösréz,
polírozott sárgaréz,
huzalzománc / copper,
polished brass, filigree
enamel* [40x30 cm]

Fotó: H. Barakonyi Klára

→
Ágostonné Végh Mária:
Gyümölcszedők /
Mária Ágoston Végh:
Fruit Pickers
 [2011] *zománcozott*
vörösréz / enameled
copper [30x20 cm]

Benked Lászlóné
Beke Piroska:
Harmóniaközelben /
Piroska Benked Beke:
Near Harmony
 [2013] *vaslemez,*
festőzománc / iron
plate, painted enamel
 [30x40 cm]

Pécs egyes épületeit. Horváth Olivér dolgozott Kecskeméten is, a Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhelyben, amelyet Kátai Mihály és Turi Endre emelt szakmailag világhírűvé. Aki oda festőként, grafikusként vagy szobrászként érkezett, zománcművészként távozott. 1989-től napjainkig résztvevője vagyok a kecskeméti szimpóziumoknak. 1993-ban vettem át a Pécsi Zománcműhely Egyesület művészeti vezetését.

Horváth Olivér idejében a műhelyben szerény létszámmal (5-6 fő) dolgozott mint alapító tag: Márkus Ilona, Bogáthy Ferenc, Székelyiné Zsámboky Ilona, Perlakyné Tőkés Mária és Kemény Gizella. A jubileumi kiállításon 23-an 67 művel szerepeltek.

A műhely tagjai a Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa projekt 2010. évet megelőző, előkészítő időszakának tematikájához csatlakozva, sikeresen és a zománcművészetet is népszerűsítve szerepeltek kiállításaikon. 2010 után is elfogadott témák rendszerében dolgoztak, és jelentek meg munkáikkal a közönség előtt (*Találkozások, Pécs 2000 éve, Kapu, Szeretet, Zene, Négy elem, Természet* című kiállítások).

A művek jellemzően organikus formavilágot hor-

Fotó: H. Barakonyi Klára

Fotó: H. Barakonyi Klára

doznak, de láthatunk absztrakt és geometrikus megfogalmazást is. A teremtett lények konkrét vagy továbbgondolt formában jelennek meg, hogy a művészetkedvelő közönség nyitott lélekkel álljon és gyönyörködjön a pompázó színek megfoghatatlan, de mégis létező formavilágában. Sokszor a leegyszerűsítés és dekorativitás minimalizálódik valamely elgondolás képi megformálása érdekében.

Az igényességet szem előtt tartva jutottak el a műhelytagok a 25 év alatt próbálaptól a megalkotott műig.

Vannak, akik a limoges-i festett zomántechnikával dolgoznak: Ágostonné Végh Mária, Kemény Gizella és Szakonyi Zsuzsanna. Kalligrafikus elemekkel komponál Újvári Ildikó, Svasticsné Bogáthy Zsuzsanna,

Kindlovics Katalin és Kenyeres Rózsás Alexandra. A népművészetből, mitológiából, keresztény ikonográfiából indulva, de a 21. század nyelvén szólal meg Benked Lászlóné Beke Piroska, Neukirchnerné Tonkó Zsuzsa, Láng Pálma és Czipó Ernő. Kiemelkedő

tehetségként van jelen Hidasi Ágnes, aki igényes ötvöszománcaival komoly sikereket arat, de térplasztikákkal is próbálkozik, több egyéni kiállítást is rendezett. Husztiné Jakab Erzsébet a Lantos-féle absztrakt elemsorolás továbbgondolását valósítja meg. Mischin-

Mischinger Erzsébet:
Ég, föld, levegő, tűz /
Erzsébet Mischinger:
Heaven, Earth, Air, Fire
[2014] *zománcozott*
vörösréz, rekesz-
zománc / enamelled
copper, cloisonné
enamel [30x24 cm]

Fotó: H. Barakonyi Klára

Hidasi Ágnes:
A víz emlékezete /
Ágnes Hidasi:
The Memory of Water
[2015] *zománcozott*
vörösréz, rekesz-
zománc / enamelled
copper, cloisonné
enamel [30x30 cm]

→
Kemény Gizella:
Délután /
Gizella Kemény:
Afternoon
 [2002] *vaslemez,*
festőzománc / metal
plate, painted enamel
 [30x17cm]

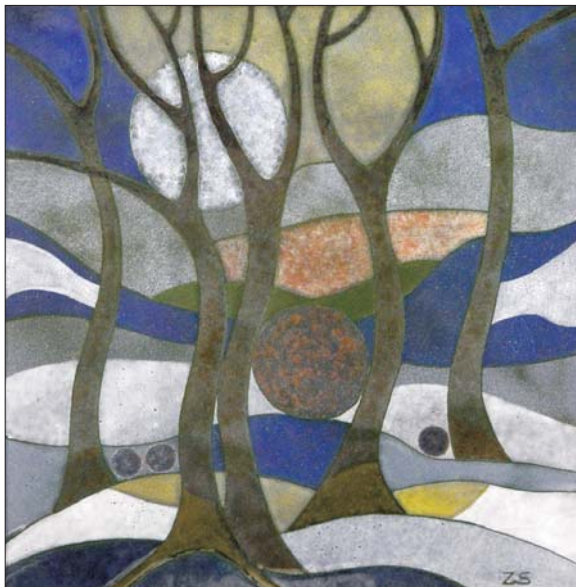
ger Erzsébet a hagyományos ötvöszománc-technikák kiváló alkalmazója. Aprólékos rekeszeit nagy gonddal töltögeti és a technikai utasítást híven követve jut el a végső eredményhez. Kemény Gizella tiszta kompozíciói képzőművészeti irányultságúak, kontrasztos színekkel párosulnak. Sas Zsuzsa festői attitűdje példáulértékű. Czipó B. Rózsa óriási szorgalommal mindkét alaptechnikát magáévá tette, Blahó Ani a zománc és a fény nagyon fontos szerepét kutatja. Szakonyi

Zsuzsanna rendkívüli érzékenységgel nyúl az anyaghoz, és komponál sorozatokat előre meghatározott, maga által felállított elvek szerint. Formáikban absztrahált világot Pálfalviné Benedek Klára, Banóné W. Éva és Szilágyi Edit mutatnak. Teljesen egyéni, senkihez sem hasonlítható Varga Marianna munkássága. A lemezből kivágott formákat zománcozza, és kollázsokat állít össze síkban és térben. Halászné Hartmann Zille Késa bár a festőzománcsal is próbálkozik, de inkább ékszereket, ékszer-installációkat készít.

A műhely egy alkotótér, ahol az emberből alkotó ember válik, létrejött egy közös szellemi otthon, ahol újabb és újabb lehetőségek kínálkoznak.

Az alkotás örömforrás, amely élni és jobban lenni

Fotó: H. Barakonyi Klára

Fotó: H. Barakonyi Klára

Fotó: H. Barakonyi Klára

Szakonyi Zsuzsanna:
Mozgásban /
Zsuzsanna Szakonyi:
Moving

[2011] *vörösréz,*
festőzománc / copper,
painted enamel
[25x22 cm]

Székelyiné Zsámboky
Ilona: Téli nap / Ilona
Székelyi Zsámboky:
Winter Day

[2012] *zománcozott*
vörösréz, festőzománc
/ enameled copper,
painted enamel
[25x26 cm]

segít. Pécs kulturális életében is fontos szerepet töltenek be kiállításai. A jövőbeni cél az anyagban rejlő lehetőségek további kutatása, az anyag és szellemiség tudatos építése, új zománcművészeti alkotások létrehozása, népszerűsítése. A zománc színes, a fény erejével él, ezért lelke van, élni, jobban lenni segít.

A jubileumi kiállítás védnökségét Öry László, Pécs alpolgármestere vállalta, és ő nyitotta meg a tárlatot. A kiállításra összegző leporelló is készült az egyesület tagjainak névsorával, portréfotójával és egy-egy műtárgyfotóval.

Az egyesület 2009-ben elnyerte az Oktatási és Kulturális Minisztérium Alkotóközösségi Díját. 2015-ben Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata az egyesületet eddigi munkássága alapján művészeti díjra terjesztette fel.

H. BARAKONYI KLÁRA

képző- és iparművész,
a zománcműhely művészeti vezetője

(A Pécsi Zománcműhely Egyesület 25. évi jubileumi kiállítása. Civil Közösségek Háza, Gebauer Galéria, Pécs, 2015. március 4–26.)

Husztiné Jakab
Erzsébet: Variációk /
Erzsébet Huszti Jakab:
Variations

[2004] *vaslemez,*
festőzománc / metal
plate, painted enamel
[50x50 cm]

Műterem-látogatás

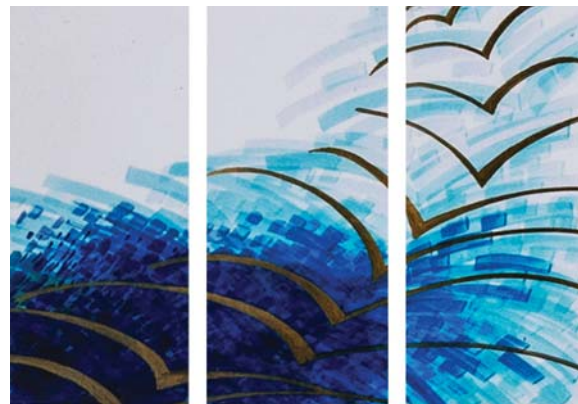
Kortárs üvegművészeti kiállítás az MKISZ székházában

■ Üvegtervező művészek mutatták be *Műterem-látogatás* címmel legújabb, vagy korábban készült – de valamilyen szempontból kétségtelenül számottevő, jelentős és emlékezetes – alkotásaikat a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége (MKISZ) Andrássy úti székházának termeiben.

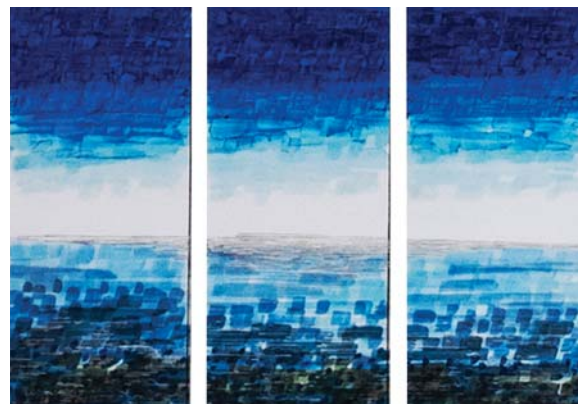
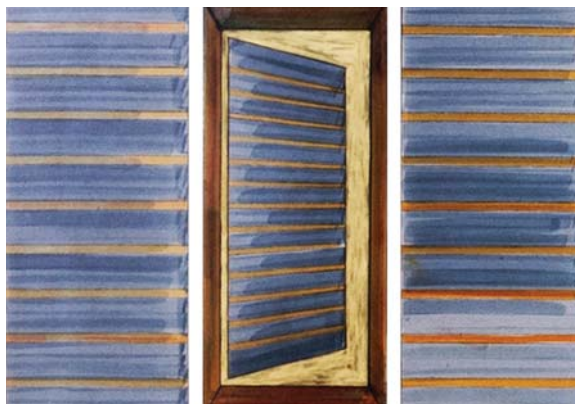
A kiállítók több korosztályt képviseltek, a főiskolán egyetemen generációkat oktató, elindító mesterek, a „szakma” gyakorlott, kitűnő képviselői, a már jelentős eredményeket felmutatók mellett ígéretes pályakezdők is bemutatkoztak azzal a szándékkal, hogy

csatlakozzanak az MKISZ Üvegtervező Szakosztályához, kiállított munkáik ezért egyben pályaművekként szerepeltek, bizonyítandó, hogy méltó tagjai lesznek a művészközösségnek. A fiatalok jelenléte, mint minden más hivatásnál is, különösen fontos, hiszen 21. századi szemléletünkkel frissíthetjük és serkenthetjük a szakmát, látásmódjuk, kor-ítéletük, művészetük a jövő vizuális kultúráját határozhatja meg, ugyanakkor kapcsolatuk a művésztsákkal idősebb nemzedékeivel hiteles kontinuitást biztosít.

Az Urbán Ágnes művészettörténész által rendezett

Balogh Eleonóra:
Tervek a dabasi
ravatalozó számára.
A Lélekmadár című
(jobbra fent) 2015-ben
valósul meg melegen
alakított, rogyasztott
üvegből kivitelezendő
három, 200x100 cm-es
panelből / Eleonóra
Balogh: Designs for the
lich-house in Dabas.
The design Spirit Bird
(above right) is to be
realized in 2015 of
warm-worked, slumped
glass, three panels,
200x100 cm each

Fotó: Friedrich Kriztina

**Jegenyés Juszina: Átvezető út /
Juszina Jegenyés: Transitional road**

[2009] *formába öntött, anyagában színezett üveg /
moulded, body-tinted glass* [22x34x11 cm]

kiállítás változatos volt, nemcsak azért, mert számos művészi irányzat, technikai újítás, innováció jelent meg, hanem azért is, mert az üvegtervezés roppant széles spektrumából is ízelítőt láthatott a közönség, a testszépítő ékszerektől a plasztikákon, enteriőrtárgyakon át az üveg építészeti alkalmazásáig. Élvezetes volt, hogy a kezdeti gondolat-magvak is megjelentek a tárlaton, a tervektől, az ötlettől a kiérlelt művekig láthattunk sorozatokat, néhány ujjgyakorlat pedig tovább színesítette a kiállítást.

A kiállításon bemutatott szinte valamennyi tárgy figyelemre méltó volt.

Edöcs Márta ékszerei, a gombok spóralemezeinek törekeny szerkezetét követő üvegtestű, ezüsfoglalatú függője, fekete-fehér, fehér és matt mély tálkái elegánsak. Smetana Ágnes egyre érzékenyebb „üveg botanikus kertjének” virágszállai: *Ez nem erdő, Krókusz, Ibolya, Lisianthus* az Émile Gallé-i színes, csiszolt üvegvilág tiszta, érzelemdús, „melegen alakított” párhuzama. Soltész Melinda *Free Blowing II.* és *III.* foncsorozott, jókedvű torz buborékjai a valóság vidám görbe tükrői. Dárday Nikolett *Cím nélkül* munkájának a jégbe fagyott, az üveg csapdájába zárt lírai, őszi levelei már-már az elmúlás elfogadhatóságát sugallják. A ki-

Fűri Judit: Ébredés / Judit Fűri: Waking

[2014] *melegen alakított, rogyasztott üveg / warm-worked, slumped glass*
[20x80x60 cm]

állítás Balogh Eleonóra változatos, szinte plasztikaként is működő faktúranulmányait is láthattuk, valamint dokumentált monumentális munkáit, amelyek közül a Dabas város új ravatalozója számára tervezett *Lélekmadár* kompozíció megrendítően emelkedett hangulatú, érzelmekkel telített. Jegenyés Juszina *Átvezető út, Mennybemenetel, Valahonnan valahová, Lépcső, Zeg-zug* művei és Terebessy L. *Föld Kipa-terv* című, filozófiai mélységű plasztikája az eredet, az út, a felemelkedés, a visszazuhanás, a tétova lét kérdéseit válaszolják meg – talán. Bohus Zoltán *Szép völgy* című műve csak technikájában követi a Kossuth-díjas művész korábbi munkáit, a geometrikus formavilágot most az emberi, az asszonyi test lágy formáinak részlete váltja. Fűri Judit *Ébredése*, a mezítelen női hát-akt, finoman cseng össze, ragyogó párhuzam a pályatárs Mészáros Mari *Bármilyen tiszták is az ösztönök és szépek a vágyak...* című, az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében őrzött plasztikájával¹. A még egyetemi hallgató² Ábel Tamás két művel szerepelt a tárlaton: *Love Engine* és *LGBT – Dív II.* című munkáit lüktető dinamika, lendület jellemzi. Kézműves szerelem-motorjának elemei síküveg lapokból vágott korongok, az „extrém vágási kísérlet” eredményeként a vízszintesen összeragasztott lapok külső és belső oldalélei finom, pezsgő vibrálással „működtetik” a hengerforma „töltetet”, amelynek tengelyében rubinvörös ér lüktet. Virág Hajnalka szintén vágott síküveg

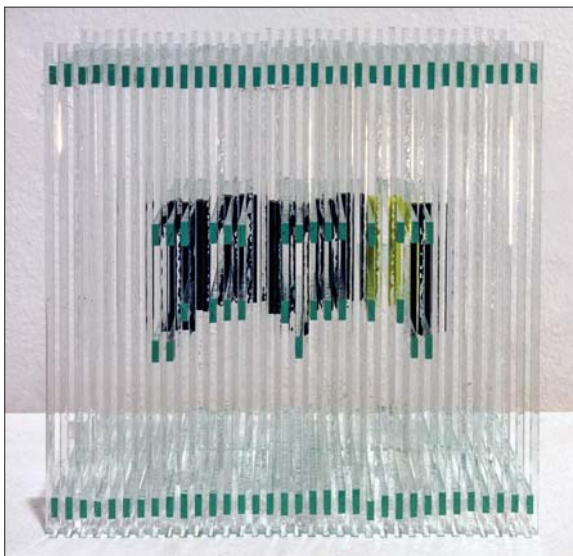

Csala Zsuzsa: Három plasztika – Vázák / Zsuzsa Csala: Three Sculptures—Vases

[2014] *formába fúvott, színeköpenyes ólomüveg (ólomkristály), magasság: 20 cm, 24 cm, 24 cm / mold-blown, color-coated lead glass (lead crystal), heights: 20 cm, 24 cm, 24 cm*

Virág Hajnalka:
Traffic Code /
Hajnalka Virág:
Traffic Code

[2014] *vágott,
színtelen és anyagában
színezett síküveg
lapokból ragasztott
üveg / laminated
glass, cut, colourless
and body-tinted plates*
[12,5x12,5x12,5 cm]

Fotó: Friedrich Krisztina

→
Ábel Tamás:
Love Engine /
Tamás Ábel:
Love Engine

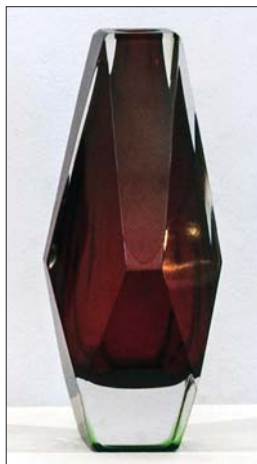
[2012] *vágott,
színtelen és anyagában
színezett rubinvörös
síküveg lapokból
ragasztott üveg /
laminated glass, cut,
colourless and body-
tinted ruby plates*
[29 x Ø 8,5 cm]

lapokból szerkesztette hasábforma „mátrix” tárgyait: *Traffic Lamp* és *Traffic Code*. Botos Péter *Makrológok I-II-III.* táblaképein, tervein a szerves és szervetlen illeszkedése az organikus formák felülettanulmánya-ként tökéletes színharmóniában van. Csala Zsuzsá-nak, az Ajka Kristály Üvegipari Kft. vezető üvegter-vező művésznének három vázája az Ajkán tradicionális, úgynevezett überfangos ólomkristály üveg kortárs megújítását bizonyítja. A plastikaként is működő egy

Fotó: Friedrich Krisztina

Fotó: Friedrich Krisztina

szál virágos vázák kitűnő arányai, a tervezett fénytörések a Wiener Werkstätte hagyományait elegánsan követik. A Polyák János által továbbfejlesztett speciális reflexiótüveg-technológia szinte végtelen felhasználási lehetőségeit láthattuk a kiállítás egyik sarkában. Szőke Barbara hatalmas, a Magyar Televízió Kuni-gunda úti székházának homlokzatához készült hetven négyzetméteres üveggrafikájának fotói mellett maketteket láthattunk. Szintén ezzel az eljárással készült Polyák János Janus-arcú *Kaszás Attila-díj-terve*. Gonzales Gábor ezernézetű „hullám-világának” a kiállításon bemutatott, nyári nap sütötte *Szelíd hulláma* mértékteremtő tisztaságával kelt tiszteletet. Borkovics Péter egy korai, a még Kozma Lajos-ösztöndíjas-ként alkotott, roppant érdekes technológiával készített *Rács* című munkáját állította ki. Szilágyi Csilla *Pitypangos tálja* a felnagyított mikrovilág dekoratív

Foto: Friedrich Krisztina

Műterem-látogatás című kiállítás (részlet). Szőke Barbara MTV Székház homlokzatához készített tanulmánymakettjei (balra), Polyák János Kaszás Attila-díj című pályázati műve (a vitrinben fent) / Studio Visit. Exhibition view with mock up studies for the façade of the Headquarters of the Hungarian Television (MTV) by Barbara Szőke (left) and Attila Kaszás-award, a competition work by János Polyák (showcase, top)

MKISZ Andrásy Kiállítóterem, Budapest, 2015 / Andrásy Exhibition Gallery of the House of the Association of Hungarian Fine and Applied Artists, Budapest, 2015

látványával hökkentette meg a szemlélőt. Grünfelder Judit posztere, a *Solve et coagula – A gyűjtő* című számítógépes fotógrafikája, üvegplasztikájának tervét, koncepcióját mutatja be. A „mozgó objekt az idő és tér szinkronitásának vizsgálatára” portrékat, fotókat, három generáció arcképét használja eszközként. Az egymásra csúsztatott képek, idősíkok sajátos összképet, „esszenciát” mutatnak, ahogyan a kamarakiállítás is helyzetképe és esszenciája a kortárs magyar üvegművészet mai nemzedékeinek.

bg

Jegyzetek

1. Iparművészeti Múzeum, ltsz.: 82.207.1.
2. Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, MA II., Targyakoló Tanszék.

(Műterem-látogatás. MKISZ Andrásy Kiállítóterem, Budapest, 2015. március 13–április 6.)

Borkovics Péter: Rács / Péter Borkovics: Grid
[2002] *formába öntött, színes, maratott üveg / moulded, stained, etched glass*
[15x15x15 cm]

Foto: Friedrich Krisztina

A Spinella LED-es kültéri lámpacsalád

■ A millennium évében alapított Tungsram az akkori hazai iparfejlesztési politika támogatásával jött létre, és a világítástechnika területén Európában úttörő jelentőségű volt. A szénszál izzólámpák fejlesztésében és gyártásában megelőzte versenytársait.

A 20. század utolsó évtizedének privatizációs hulláma elérte a Tungsram Rt.-t is. 1989-ben a General Electric (GE) megvásárolta részvényeinek többségét. A két, magas szintű szakmai tradícióval, tudással rendelkező cég fúziója után elérhetőnek látszott a cél a magyarországi központ számára: a világ legjobb vállalatai közé tartozni.

A General Electric Lighting üzletága a GE Hungary Kft. keretében a fényforrások fejlesztése mellett intenzíven kezdett foglalkozni a külső és belső lámpatestek fejlesztésével. A LED-es technológia és a hozzá kapcsolódó intelligens rendszertervezés fejlesztőit tudatosan a magyar mérnökök tudására építve választják ki. Az utóbbi években a Budapesti Műszaki

és Gazdaságtudományi Egyetem (BME) fiatal végzős hallgatói közül – köztük a Gépészmérnöki Kar Gép- és Terméktervezési Tanszékének végzősei – számosan dolgoznak a cég különböző tervezői csoportjaiban.

Az eredmények között említésre érdemes az ebben az évben Budapesten világviszonylatban is az elsők között kiépített önfenntartó közvilágítási rendszer, amely több energiát termel, mint amennyit igényel, a forgalom intenzitásához igazodó világítása pedig hozzájárul a közlekedésbiztonság emeléséhez.

Az első kültéri lámpatestek fejlesztésében való részvételhez hívták meg a BME Gép- és Terméktervezési Tanszékét és kérték fel e sorok íróját a lámpatestek tervezéséhez 2013-ban.

A fejlesztési munka csaknem egy évig tartott, és a különböző szakmai területek együttes munkája eredményeként született meg. A műszaki és formatervezési szempontok összehangolása, a high-tech LED-technológia, az intelligens világítási elvek alkalmazá-

**Spinella közúti
világítótest.**
Terv: Zalavári József /
'Spinella' roadway
lighting module. Design
by József Zalavári
[2013–2014] *burkolat:*
festett alumínium /
housing material:
painted aluminium
[67x17 cm;
98x22 cm]

Spinella közúti világítótest (oldalnézet).

Terv: Zalavári József / 'Spinella' roadway lighting module (side view). Design by József Zalavári

[2013–2014] burkolat:

festett alumínium / housing material:

painted aluminium

[67x17 cm;

98x22 cm]

sa, a szerelhetőség, a gyárthatóság, a karbantartás, az alumínium mint hosszú élettartamú, jól alakítható öntvény tervezése és még számos fontosabbnál fontosabb követelmény együttes megoldásával válhatott valósággá a formaterv.

A cégnek szüksége van és lesz a jövőben a piacvezető műszaki fejlesztést tükröző, azt vizuálisan is megjelenítő, a versenytársakéhoz képest könnyen felismerhető és azonosítható formajegyek kialakítására. Ennek a tervezői folyamatnak első állomásaként tekinthetünk a *Spinella* lámpacsaládra.

A General Electric globális világítástechnikai cégeként új, kompakt, elsősorban utak, autópályák megvilágítására szolgáló lámpacsaládot fejlesztett ki. A *Spinella* formai kialakítását az alkalmazott legkorszerűbb optika és LED-technológia tette lehetővé. A GE új fejlesztési filozófiája az intelligens szenzorokkal működő rendszerek fejlesztését, az alacsony energiafelhasználással párosuló magas fényhatékonyt, a hosszú élettartamú designt harmonikus formai megjelenéssel párosítja.

A forma geometrikus kialakítását a GE Lighting új, globális designbrand-építésének esztétikai elvei határozták meg. Az alumíniumöntvény héjfelületek végső alakja a belsőter-tervezési szempontoknak, az elektromos alkatrészek elrendezésének, a statikai követelményeknek és a külső megjelenésnek a szimulátán, egyidejű figyelembevételével született meg.

A formatervzés kérdései ebben az esetben a hosszú élettartamú, a funkcionális arche-formát felidéző, a globálisként a regionális, helyi kultúrákban is ismerős, újszerűségében mégis meggyőző forma keresése

körül forognak. A lámpatest elsőre megszokottnak tűnő, ugyanakkor az elődöknél karcsúbb ökonomikus formáját az alsó sík és a világítófelületet összekötő harmonikus íve határozza meg. A tetősík öntisztuló, vízelvezetést biztosító bordázása alapvetően a működés során keletkező hő elvezetését szolgálja. Ez a hőelvezető bordázás, mivel a szükséges felület növelése vagy csökkentése a forma alapvető karakterét nem módosítja, a későbbiekben fejlesztésre kerülő lámpateszten is alkalmazott meghatározó formaelemmé vált.

A lámpacsalád egyik tagja (*Spinella Single*) már néhány budapesti utcában felszerelésre is került.

A *Spinella* LED-es kültéri lámpacsalád kormányzati támogatás keretein belül jött létre a BME Gépés Terméktervező Tanszéke és a GE Hungary Kft. együttműködésében. A kor kihívásainak megfelelő termékfejlesztés klasszikusnak nevezhető folyamatát egy globális piacon edződött, a termék esztétikai értékeire is érzékeny nemzetközi menedzsment vezérelte. A közvetlen döntéshozók között az itthoni műszaki szakmai képzésben nevelkedett, a kihívásoknak magas színvonalon megfelelni képes termékfejlesztő mérnököket is találunk. Egy jó példát szolgáltatva ezzel a magyar kis- és középvállalkozások számára, miként lehetséges az oly sokszor félreértelmezett ipari formatervzés termékfejlesztésbe való integrálása.

(A fejlesztésben részt vevők a GE Hungary Kft. részéről: Görgényi Emese, Janki Zoltán és Nagy Balázs.)

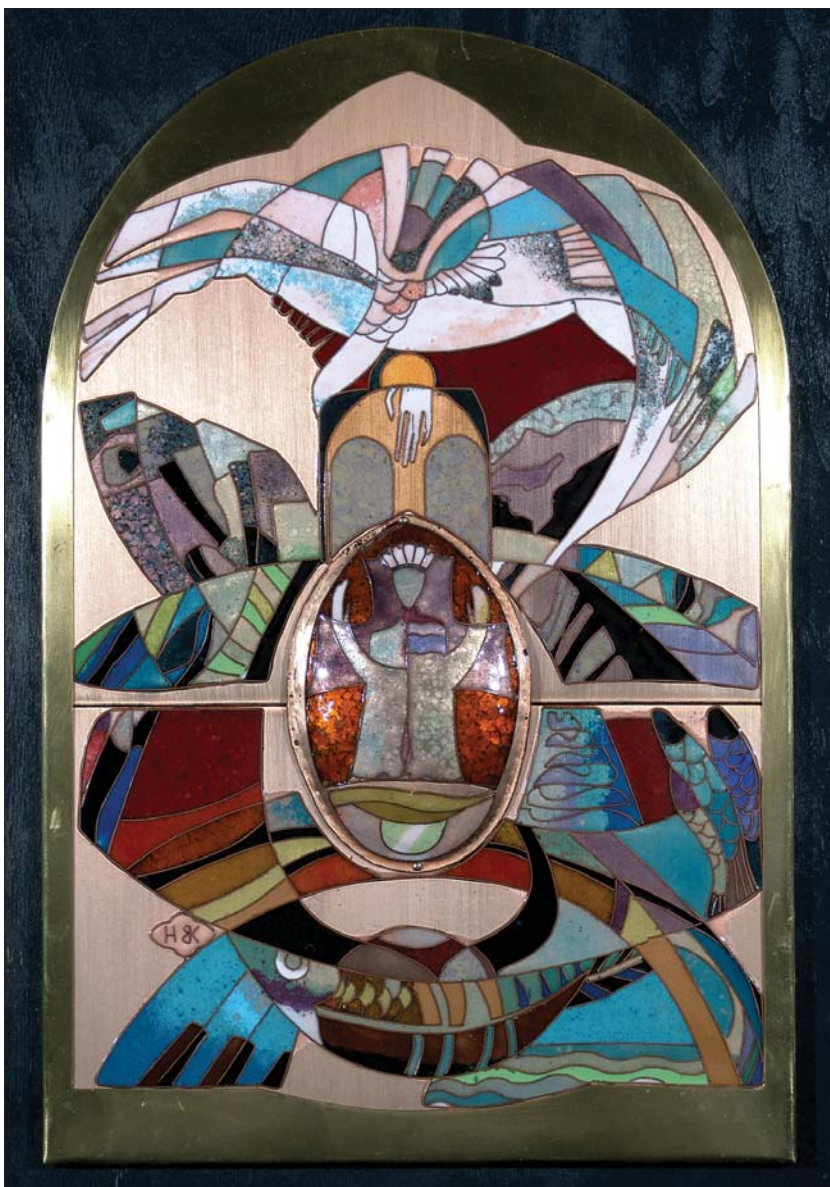
ZALAVÁRI JÓZSEF
ipari formatervező művész

A fotókat a GE Hungary Kft. bocsátotta rendelkezésünkre.

„Legyen meg a te akaratod...”

H. Barakonyi Klára zománcművész szakrális alkotásai

Fotó: Kiss Béla

■ A Pécsen született és a mai napig ott élő H. Barakonyi Klára eleinte grafikával és festéssel foglalkozott, majd 1989-ben, Turi Endre hívó szavára kezdett el zománcozni. A kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhelyben, majd 1990-től kezdve a nyári alkotótelepek rendszeres résztvevőjeként hamar megtalálta a kortárs zománcművészetben a neki megfelelő irányt, s így a saját helyét is. Rendkívüli tudatossággal, majdhogynem zökkenőmentesen építette be, transzponálta át a zománcművészet sajátos összefüggéseibe a korábban más műfajokban, technikákban szerzett tapasztalatait, már kialakult művészi nyelvezetét az elmúlt negyed évszázad során. Következtesen járta végig a számára kijelölt utat, ami esetében a több ezer éves műfaj iparművészeti jellegét és a 20–21. századi képzőművészeti oldalt egyszerre érvényre juttató felfogásban ölt mindenekelőtt testet. Íme, az ehhez szükséges receptúra: a zománcanyagok és -színek utánozhatatlan hatását kiaknázó, a rendelkezésre álló felület tudatos megszerkesztettségéből és a visszafogottan absztrahált és gyakran jelszerű figurális „ábrázolásból” is táplálkozó dekorativitás, és ezzel szorosan egybefonódva a megjelenítendő téma fontossága, mely szorosan kapcsolódik a „kecskeméti zománciskola” szellemi, ikonográfiai felfogásához. A műfajon belüli technika (többnyire ötvöszománc-eljárások, így rekeszszománc és egyes alkalmakkor aszúrszománc) kiválasztásakor is figyelembe vette eredendő stílusát, ahogy zománcainak más anyagokkal (például sárgaréz, rogyasztott és Tiffany-üveg) való társítása is egyedivé teszi a munkáit. Az utóbbi időszakban, különösen a Tűzzománcművészek Magyar Társaságának augusztusi workshopjain, egyre többször kísérletezik festőzománcokkal is (pl. *Hírbozó*, 2013).

**H. Barakonyi Klára: Teremtés /
Klára H. Barakonyi: Creation**

[2004] *domborított vörösréz lemez, rekeszszománc /
embossed copper plate, cloisonné enamel* [42x32x7 cm]

H. Barakonyi Klára:
Úrasztala /
Klára H. Barakonyi:
The Lord's Table

[2006] vörösréz
lemez, rekeszszománc /
copper plate, cloisonné
enamel [60x60 cm]

„Mivel pécsi születésű vagyok, megérintett az ókeresztény örökség, a dóm és számos más vallásos épület (köztük vannak katolikus és református templomok, de dzsámi, minaret és zsinagóga is) a mindennapjaim szerves részeivé

váltak.”¹ Pécshez való kötődését különösen jól mutatja az Ó-kereszt-tény című alkotása², mely „az itt feltárt bazilika alaprajza egy hóféhér kereszttel a közepén, illetve két Mózes-tábla és egy krisztogram egybe-

H. Barakonyi Klára: Tékozló fiú / Klára H. Barakonyi: The Prodigal Son

[2008] domborított vörösréz lemez, rekeszzománc, acél /
embossed copper plate, cloisonné enamel, steel [42x42x5 cm]

komponált képe”. Az elmúlt másfél évtizedben kiemelt szerepet kapott alkotásai között a keresztény tematika, melynek egyik ihletője, mozgatórugója a szülőföld mellett a kecskeméti Cifrapalotában megrendezett Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálék voltak. (Éppen az első alkalomra, 2002-ben készült el a mű, mely ma már a kecskeméti múzeum tulajdona.) Másrészt fontos kiemelni a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhely által meghirdetett éves témaköröket is, melyek szintén gyakran ösztönözték szakrális művek készítésére. Többek között ezt pél-

dázza a *Teremtés* (2004), melyen az alkotó által bevalóttan is tetten érhető (a mandorla alakú applikáció „Tollkoronás Krisztusában”) a kecskeméti nyári alkotótételepeken rendszeresen előadó Pap Gábor művészettörténész a keresztény ikonográfiát az ősi magyar kultúrával összefonó előadásainak hatása.

A harmadik biennáléra, az oltár tematikához kapcsolódva született meg az *Úrasztala* (2006). A kilenc rekeszzománcozott vörösréz táblából álló nyolcszögű asztal közepén az Agnus Dei, azaz a jobb mellső lábával keresztes zászlót tartó, sugárzó keresztes dicsfényben fürdő Isten Báránya látható. Az áldozati vagy húsvéti bárányt kétoldalt – a tárgy liturgikus funkciója utalva – búzakalász és szőlőfürt, felette egy ezüst

**H. Barakonyi Klára: „Legyen meg a te akaratom...” /
Klára H. Barakonyi: 'Let your will be done...'**

[2009] zománcozott vörösréz lemez, rekeszzománc,
festett rétegelt fa / enamelled copper plate, cloisonné
enamel, painted, layered wood [72x59x3 cm]

Fotó: Kiss Béla

**H. Barakonyi Klára: Az élető víz /
Klára H. Barakonyi: The Living Water**

[2010] zománcozott vörösréz lemez, rekesz-zománc,
csurgatott üveg, acél / enameled copper plate, cloisonné
enamel, liquated glass, steel [56x38x12 cm]

kehely, alul pedig, legalábbis az alkotó szándéka szerint, ősi magyar motívumok egészítik ki. Barakonyi a Krisztus példabeszédeit feldolgozó IV. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennále felhívására készítette a *Tékozló fiú* (2008) című alkotását. A biblikus tartalom (Lk 15,11–32) átadását a művész nem csupán a jól ismert történet ábrázolásával, hanem egy ötletes kompozíciós fogással is igyekezett elősegíteni. Az egyetlen szárú acélkeresztre fektetett domborított vörösréz recipiens önmagába visszatérő csigavonalára felrakott rekesz-zománc egységek vezetnek végig a tékozló fiú életét az apai ház elhagyásától a visszatérésig. Középen a megbocsátó apa, a mindannyiunkat

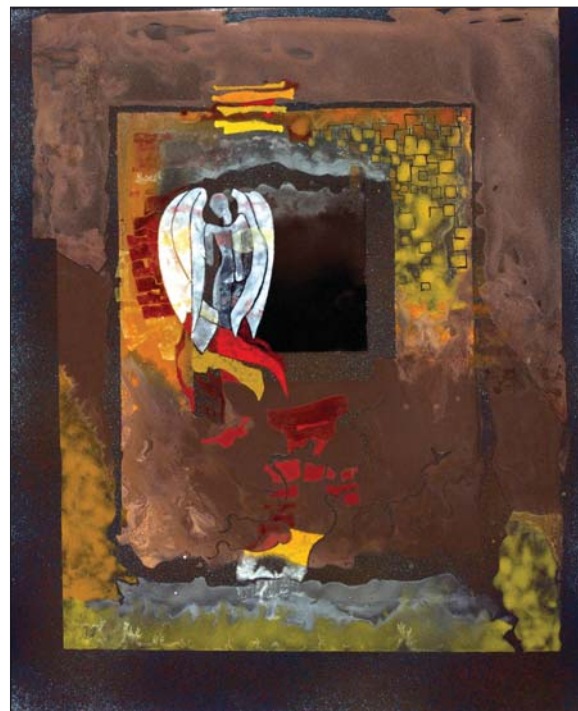

Fotó: Kiss Béla

szertető Atya figurája áll, közvetlen alatta pedig itt is felbukkan Barakonyi szakrális műveinek talán két leggyakoribb motívuma, az ókeresztény (pécsi) Krisztusmonogram az alfával és ómegával (pl. *Korpusz*, 2008; „*Mert úgy szerette Isten a világot*”, 2009), illetve a dextera Dei, azaz Isten jobb keze mint az isteni jelenlét, közbeavatkozás szimbóluma (pl. *Teremtés*, 2004).

2009/2010-ben több jelentős alkotása is született. Az ötödik biennálén (Apokalipszis) a *Lelkek ébresztése* (2009) című kompozícióját³ állította ki, melyen egy újabb jellegzetességét ismerhetjük fel a H. Barakonyi Klára jegyezte zománckoknak: a harmadik dimenzió meghódítását. Igaz, a lentől felfelé igyekvő jó és rossz lelkek szárnyai, és az Isten szeme alatt megjelenő, útjaikat szétválasztó fehér és fekete szárnyak csupán enyhén, s mind párhuzamosan emelkednek ki a mű alapsíkjából. Ugyanezzel az eszközzel élve emelte ki a középen megjelenő, mandorla övezte „tanító és megbocsátó Krisztust” a szintén a kecskeméti zománctelepen készített „*Legyen meg a te akaratod...*” (2009) esetében is. Az alkotóra jellemző mozzanat a mű közepét uraló „győzelmi pajzs” nagyméretű, polírozott fémfelületként való megjelenítése is. Különösen úgy, ahogy az alkotás többi részén ez az önmagában érvényesülő recipiens színes zománccos felületekkel váltakozik. A gyakorlatlan szemlélőnek az első pillantásra sülyesztett alapú rekeszzománcknak tűnhet, a valóságban azonban egy ritkább és még régebbre visszavezethető technika (ún. „felhelyezett rekeszzománck”) ⁴ modern kori felélesztését, nagyobb méretekben való alkalmazását tapasztalhatjuk.

Vannak viszont valódi plasztikai törekvésekről árulkodó művek is, ritka és figyelemre méltó kísérletek ebben az alapvetően sík művészetként elkönyvelt műfajban. Barakonyi „térformái” közül két keresztény ikonográfiájú művét szeretném kiemelni. Mind a két, 2010-ben készült alkotáson megjelenik a zománck mellett annak legközelebbi rokon anyaga, az üveg is (*Az éltető víz* esetében például csurgatott formában), ahogy korábbi alkotásokra vezethető vissza a madármotívum felbukkanása is. *A szeretet útjáról* (2010) így írt alkotója: „*Három részre tagolódik. Fent, a kör alakú lemezen a lelki töltetű szeretet fölfelé és lefelé áramlása az alatta lévő madárfigurákra hatással van. Rájuk sugároz-*

Fotó: Kiss Béla

H. Barakonyi Klára: Hírhozó / Klára H. Barakonyi: Messenger
[2013] zománcozott acéllemez /
enamelled steel plate [50x40 cm]

zák érzelmeiket. A két egymás felé forduló, ölelkező figura a megtestesült szeretet. (Testet öltő szeretet.) Az oszlopra fűzött kompozíció egy rogyasztott üvegben végződik, ami a víz hullámozását idézi. A víz, ahonnan az élet ered és esetleg oda hull vissza.”

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
művészettörténész

Jegyzetek

1. Az idézetek mindegyike az alkotó 2015 márciusában – kérésre – írott önvallomásából, műleírásaiból származik.
2. A mű reprodukciója megjelent: *Magyar Iparművészet*, 2006/2. 25.
3. A mű reprodukciója megjelent: *Magyar Iparművészet*, 2010/1. 60.
4. A technikáról („Aufgesetzter Zellschmelz”) Günther Haseloff írt 6. századi mellkereszték (a dumbartoni és firenzei pectorale) kapcsán. Lásd róla: *Email im frühen Mittelalter. Frühchristliche Kunst von der Spätantike bis zu den Karolingern*. Marburg, 1990.

H. Barakonyi Klára:
A szeretet útja /
Klára H. Barakonyi:
The Way of Love
[2010] zománcozott
vörösréz lemez,
rekeszzománck,
rogyasztott üveg,
polírozott sárgaréz /
enamelled copper
plate, cloisonné
enamel, slumped glass,
polished brass
[62x27x25 cm]

Keleti szél

Penkala Éva textilművész és Scherer József ipari formatervező kiállítása
a Csontváry Művészeti Udvarház Trezor Galériájában

*„A mester egyszer kinézett a szobája ablakán,
de eszébe jutott, hogy a szobájának nincs ablaka.*

Ekkor megvilágosodott.”

(Halmai Tamás: Az üresség közepe)

■ A Trezor Galéria ablaktalan szuteréntereiben Penkala Éva és Scherer József munkái ablakot ütnek a falakon, s lesznek természetes nyílászárókká, pontosabban nyílásnyitókká. A szoba, amelyben vagyunk, jóllehet nem rendelkezik ablakokkal, de mégis ki tudunk nézni a valós térből, ahol – *mysterium tremendum* – vagy a végtelenre, vagy önnön tükörképünkre nyílik rálátás.

A kint és a bent kettőssége és egyébként a mindent átható dualitás azonban feloldható azzal a spirituális egységgel, amely életre hívta ezeket a műalkotásokat,

és amely megelevenedik a kiállításon. A kiállított tárgyak nem önmagukban egy művészettörténeti koncepcióban értelmezhető artisztikus mutatványok, mert megkövetelik a tevékenységet a nézőtől. Ráadásul mindig csak egy nézőtől, aki éppen a mű előtt áll, és intim szellemi egységet alakít ki a látvánnyal – az ilyen tárlatlatozgatások felérnek egy meditációval.

A kettősség mindent átható ereje és annak feloldása a mikroszinttől a makroszintig fejlődik, a férfi és női princípiumok egyesítésében szubjektív, a keleti és a nyugati világszemlélet szintézisében objektív erőterek erősítik egymást, vagy oltják ki. A Távolság-Kelet üde szele mindkét alkotóművészt megérintette az 1970-es évek derekán, amikor Scherer hosszabb, Penkala rövidebb időt töltött Japánban. Mindkettejük felfogására és világszemléletére kitörölhetetlen hatással volt a

Penkala Éva:
„Kitörés” /
Éva Penkala:
‘Outbreak’

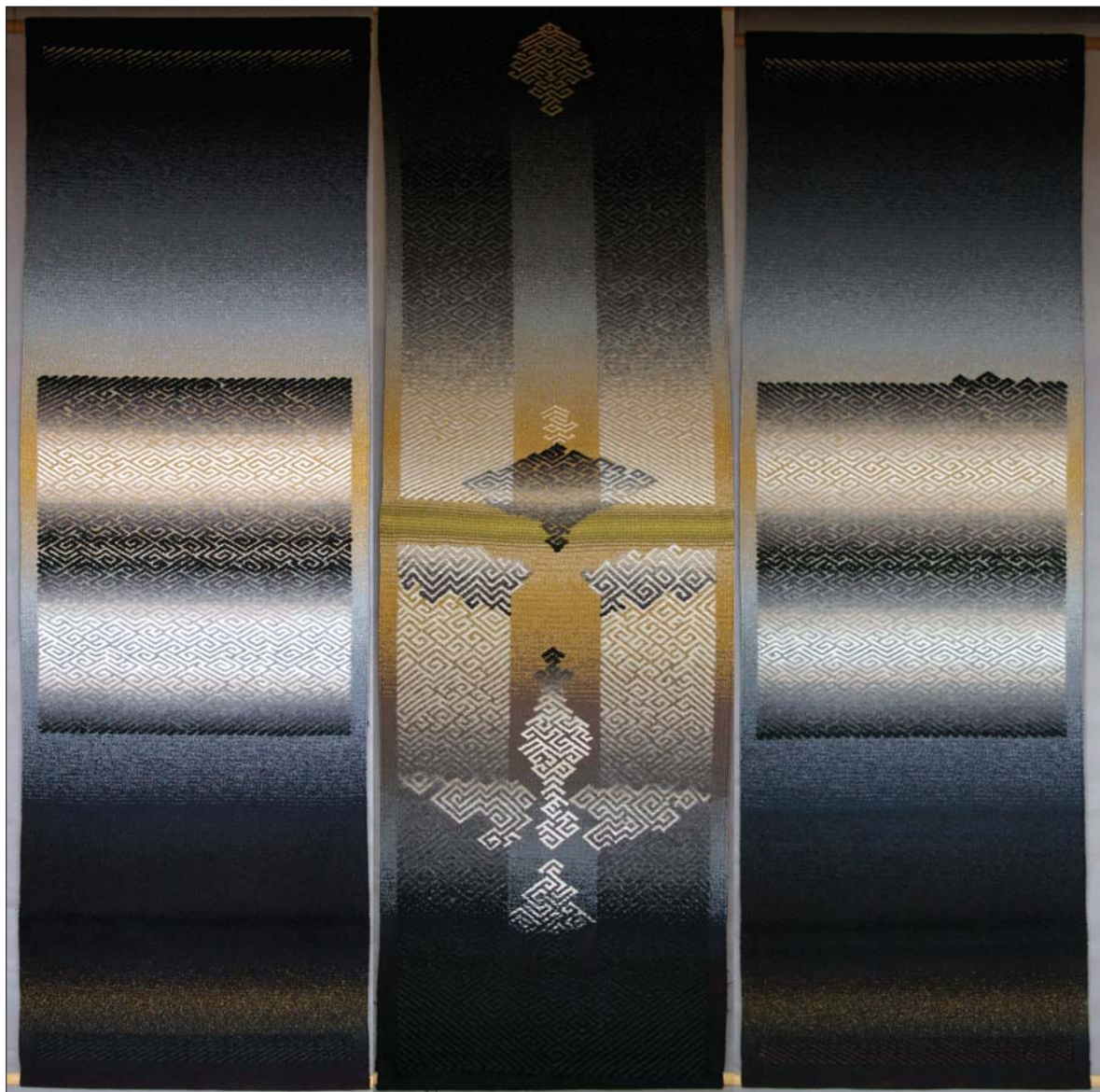
[2015] *giclée nyomtatás*
(A3, 1/20) / *giclée*
print (A3, 1/20)

sintó és a *zen*. E két gondolati és életszemléleti struktúra, elegyítve nyugati gyökereink hagyományaival, szolgál gyűjtőként az alkotói szikrához.

Penkala Éva és Scherer József művész házaspár. Élet-útjuk, ahogy személyük, mint a *jin* és *jang* kapcsolódik

össze, csak erre mindig utólag jönnek rá. Mindketten a Török Pál utcai Kisképző diákjai voltak, mindketten az Iparművészeti Főiskolán diplomáztak, mindketten tanítottak ott és tanítanak, de közös kiállításra mindössze második alkalommal adják a fejüket. Nem

Penkala Éva:
Hamu, triptichon /
Éva Penkala:
Ash. Triptych
[2007] gyapjú,
selyem, fémzálak,
kárpitszövés, *ji-jim*
szövés / wool, silk,
metal threads,
tapestry weaving,
ji-jim weaving
[210x210 cm]

kerülhetjük meg kötelességünket: szólni róluk külön-külön is, a kiállított munkák fényében.

Penkala Éva nagyméretű triptichonjain az élet leképezésének az egyik legarchaikusabb technikájával, a szövéssel dolgozik. A szövés módja és szisztémája a kereszt szimbólumának metafizikai megnyilvánulása. A szövőráma függőlegesen kifeszített láncfonal vagy felvetőfonal szálait keresztezik a vetülékfonal merőleges cérnái. A vertikális égi dimenzió és a horizontális földi dimenzió lép örök koalícióra, immáron évezredek távlatából. Nem célom, hogy gondolatmenetünket klisék és közhelyek megállapításával, a keresztény ikonográfiával eltereljem, hiszen ejtettem már néhány szót a keleti és a nyugati gondolkodás egységbe foglaló törekvéseiről. Ehelyett hadd említsek meg egy emblematisztikus szimbólumot, amely Penkala triptichonjainak állandó eleme. Ez a labirintus. A falikárpitok szerkezetét jelentő, egymást keresztező fonalak végső vizuális képstruktúrája 45 fokos elforgatással induló vonalak útvesztője. Koordinátarendszerben így érzékeltetnénk a harmadik dimenzió jelenlétét, ám itt okkal nem lépünk ki, mi több, oka van a pusztán kétirányú kiterjedésnek. Ugyanis ez a kvintesszenciája a labirintusnak: hogyha akadályba ütközünk, nem tudunk átlépni rajta. Egyetemes jelképe a

sötétségből a megvilágosodáshoz vezető kiismerhetetlen útnak, a halálból az életre támadásnak. Ez a gondolat immateriálisan is testet ölt, ha az ellentételező színválasztásra vagy a komplementer színek egymás mellé rendezésére figyelünk.

Talán megbocsátja nekem a művész, ha elárulok egy műhelytitkot, hogy miért beszélek triptichonokról, mikor mindegyik szöttek alatt egy cím szerepel. A választ a fizikai korlátok jelentik. Egy sáv; ekkora kiterjedés szöhető le Penkala Éva szövőkeretén. De a művész fejében összeálló kompozíció elemeire nem szakítható, mert akkor az egység érzülete szenvedne csorbát. Amikor készülvén erre a kiállításra sakkozgattuk, hogy mely munkák legyenek kiállítva, és főként, hogy hol szerepeljenek a térben, egy dőre pillanatomban azt javasoltam, hogy emeljük ki az egyik triptichon középső elemét, és azt, magában függesztjük a falra.

Penkala Éva:
Cím nélkül No. 1,
hímzéstanulmány
(részlet) /
Éva Penkala:
Untitled, No. 1.
Embroidery study
(detail)

[2015] *taft, hímző-*
cérna / taffeta,
embroidery garn
[40x40 cm]

Penkala Éva:
Cím nélkül No. 2,
hímzéstanulmány
(részlet) /

Éva Penkala:
Untitled, No. 2.
Embroidery study
(detail)

[2015] *taft,*
hímzőcérna / taffeta,
embroidery garn
[40x40 cm]

A jó munkásember és a helytakarékos portás fejével gondolkodtam, nem pedig ezzel az idebent dobogóval. Mondanom sem kell, hogy kaptam a fejemre.

Penkala nagyméretű falikárpitjai mellett a galéria falain helyet kaptak legújabb munkái, a hímzések is. Számomra igen kedvesek ezek az alkotások, ugyanis nonfigurativitásuk és vonalrendszerük bármennyire is paradoxonnak tetszik, a kínai és japán tussal készült tájbrázolások érzetét és képi világát keltik fel bennem. Pedig a hímzéstechnika determinálja a spontaneitás lehetetlenségét, a lazúros felületek egymásra helyezésének megvalósíthatatlanságát. Talán a meg nem fogalmazható *zen* derűje űz tréfát, és simogatja a néző szemét.

Penkala Éva textilművész, de most láthatók *giclée*-technikával készült kisméretű grafikái is, mindegyik

recens, idén, de legfeljebb tavaly száradt meg rajtuk a tinta. Csak egy mondat erejéig hadd térjek ki rá, hogy a *giclée* nyomtatás a legmodernebb tintasugaras nyomtatási technika. Az alkotó művésznek tehát nem számít, hogy ezeréves eljárással dolgozik vagy a holnap technológiájával kísérletezik.

Két kép azonos címmel: *Meditáció*. Az egyik Penkaláé, a másik Schereré. Milyen eltérő vagy mondhatni ellentétes megközelítés. Penkala Éva lángoló izzásban a felfokozott egyhegyűség állapotát festi, csupa dinamika és állítás; míg Scherer József megközelítése hangtalan és passzív, nincs állítmánya a képnek. Ha az előzőről Buddha *Tűzbeszéde* jut eszünkbe, úgy az utóbbi a harang kongása. Ez a két emblemikus kép a kiállítás főtengelyébe került, ahol átvezet egyik művész életműve a másikéba.

Scherer József:
Folyók és hegyek /
József Scherer:
Rivers and Mountains
[2015] *diófapác, papír*
/ walnut stain, paper
[30x40 cm]

Scherer József hivatását tekintve *designer*, ipari formatervező művész. Szemléletének üstökön ragadáshoz, hadd idézzek ide egy rövid anekdotát, amelyet kiváló kollégájától, Simon Károly formatervező iparművéstől hallottam: „Egy kitűnő kollégám mondta egyszer: a tervezés beindításához minden tudástól mentes, tiszta fejre van szükség. Jót röhögtünk, s aztán hosszú csend lett. Rájöttünk, hogy a megszerzett készségek és képességek teljesen csendben vannak, némaságuk ellenére ugrásra készek, de ezen kívül az elmében nincs semmi zavaró, semmi nyomasztó.”

Ez a csendes elmélyülés ölt testet Scherer grafikáin, amelyek sajátos kalligráfiáin érhetők tetten, jobban mondvá a nem tevőlegesben. Ő az „írastudó festészet” művelője, annak a műfajnak, amelynek szerves részét jelenti a kalligráfia. A távol-keleti nyelvek írásjegyei magukban is egy-egy fogalmat, jelentéstöbbletet hordoznak. A kalligráfia pedig betűkbe tömöríti a jelekkel kifejezhető gondolatot. Am anakronizmusnak és mesterkéeltségnek tűnne, ha az ázsiai *kandzsi*-

kat európai szemmel és identitással értelmezné újra, mert akkor megelégedne az egzotikus díszítőművészettel, ugyanis itt, a glóbusz másik felén nincsen belénk oltva e betűk jelentésének zsigeri misztikuma. Scherer módszere abban áll, hogy ő is hozott anyagból dolgozik, familiáris jeleket, kódokat von be kalligráfiái eszmei háttérébe. Mondjuk ki kerek perec: magyaros motívumok az elsődleges ihletői, amit talán első ránézésre fel sem fedoznánk. Szabad, kontúr nélküli folthatásokkal dolgozó ecsettechnikája egyik esetben lovast és lovacsát sejtet, máskor megidézi ősi eredetmítoszaink és a sámánizmus természetfeletti spirálmotívumát. Talán a művész elnézi nekem, hogyha vele kapcsolatban is megemlítek egy műhelytitkot. Az a diófacák kalligráfia, amely a meghívón is szerepel, voltaképpen egyedi értelmezése és megidé-

Scherer József:
Vázlatok / József Scherer: Sketches
[2014] *tinta, tus, papír / ink, India-ink, paper* [15x10 cm]

Scherer József:
Ligatura I. / József Scherer: Ligature, I
[2015] *akril, tus, papír / acryl, India-ink, paper* [30x30 cm]

Scherer József: Teljesség II. / József Scherer: Totality, II

[2014] diófafapác, papír / walnut stain, paper [29x21 cm]

de felvilágosított, hogy a négy horizontális vonás, a címerben érzékeltetett négy folyó, míg a hármashárom és a kettős kereszt vonásait a figurativitást nélkülöző stráfok hivatottak emlékezetbe idézni.

A klasszikus távol-keleti „írástudó festészet” a monokróm tusképeket tekintette követendő mintának. Scherer még Japánban töltött tanulmányi éve alatt elkészíttette nevének hangzását visszaadó, ezáltal őt jelölő névpecsétjét. Valamennyi képén találkozhatunk is vele. Ennek a pecsétnek a rikító vöröse szemben áll a kalligráfiák feketéivel és dióbarnáival, ezáltal erősítve a képek plasztikusságát.

A képek megfestését szemlélődő, intenzív megfigyelés előzi meg, s mikor már a művész fejében alakot öltött a kompozíció, akkor ül le dolgozószobájához, és nagyon rövid idő, akár pár perc leforgása alatt készíti el alkotását. És ha már szót ejtettünk az „írástudó festészetről”, nem mehetünk el szó nélkül a mellett a fogalom mellett, amit úgy hívnak, hogy „eszméírás”. Ugyanis ezt is előszeretettel gyakorolja az alkotó. A természetben egységesnek mutatkozó formákat, legyenek azok bonyolult struktúrák is, egyetlen lendületes ecsetvonással igyekezik visszaadni.

Ami a keleti és nyugati piktúra, de mondhatnám, kultúra közötti ellentét legfőbb sajátosságait jelenti, azt lebontja ez a két művész. Nincs lineáris perspektíva, nincs árnyékolás, nincs erőteljes színhasználat. Rendhagyó módon a nyugati művészetet értelmezik a távol-keleti idea szűrőjén átengedve. S ennek lényegét az oly sokat emlegetett ellentétpárok fejezik ki: a formahűség, amely a Nyugat sajátja, és a lélekrezdülés, amely a keleti művészet jellegzetessége.

KEPPEL MÁRTON

művészettörténész

(Penkala Éva és Scherer József Keleti szél című kiállítása. Csontváry Művészeti Udvarház és B'32 Galéria, Trezor Galéria, Budapest, 2015. március 19–április 11.)

zése a magyar címernek. Nekem első ránézésre a függőleges és vízszintes kiterjedések diagonális összekapcsolásából fakadó feszültség feloldása jutott eszembe,

A kiállításon elhangzott megnyitóbeszéd nyomtatott változata.

A fotókat a művészek bocsátották rendelkezésünkre.

Képzelet és valóság

Az esztergomi Főszékesegyházi Kincstár hegyikristály ereklyetartó ládája

■ A látogató, ha betér az esztergomi Főszékesegyházi Kincstárba, a sok szép tárgy között rábukkanhat egy 15 latos (937 ezrelékes) ezüsből lévő, tűzaranyozott, hegyikristály lapokkal borított ereklyetartóra. A darabot az 1616-ban esztergomi érsekké kinevezett Pázmány Péter (1570–1637) adományozta a kincstárnak. A mester, akinek a képzeletében megszületett ez a darab, jelenlegi ismereteink alapján, a régmúlt homályába burkolózik. Technikai tudása révén lett az elképzeléséből 1450-ben valóság. Az ereklyetartó – néhai Cséfalvay Pál művészettörténész kutatásai szerint – Németalföldön vagy Észak-Velencében készülhetett.

A ládán 90 darab hegyikristály lap van, mely a Mohs-féle keménységi skála 1-től 10-ig tartó fokozatából a 7. keménységi fokú kvarccsoportéhoz sorolható. A betétek 2 centiméter vastagok, oldalai körben fazettáltak, melyeken a fény megtörik, így a tárgy a csillogás-

**A hegyikristály ereklyetartó láda, restaurálás előtt /
Rock-crystal reliquary casket, before restoration**
Észak-Itália (?), 1450 / Northern Italy (?), 1450
[29x44,2x30 cm]

Fotó: Varga Péter

Fotó: Varga Péter

sával is felhívja magára a figyelmet. Nem ládika, hanem láda, hiszen magassága, szélessége, mélysége (29 x 44,2 x 30 cm) tiszteletet parancsoló. Rátéekintve is szinte érezni lehet a súlyát (13 560 gramm). Oldalát L alakban hajlított aranyozott ezüstlemezen vésett aljú gótikus futólevél-motívum díszíti, amely kobaltkék opak tűzzománccal volt kitöltve. Eredetileg ezeket szegecselelssel rögzítették a sarkokra, ám ahogy a sze-

A hegyikristály ereklyetartó láda fedele, restaurálás előtt / Lid of the rock-crystal reliquary casket, before restoration

Fotó: Varga Péter

A hegyikristály ereklyetartó láda translucid zománcú részlete, restaurálás előtt / Detail of the rock-crystal reliquary casket with translucent enamel, before restoration

Fotó: Varga Péter

A hegyikristály ereklyetartó láda fedélrészlete, restaurálás közben / Lid detail of the rock-crystal reliquary casket, under restoration

gek kiestek, a lapokat szakszerűtlenül cinnel forrasztották vissza. Az előlap két felső sarkán a fedél kulccsal volt zárható.

A 2002-ben megkezdett restaurálásáig eltelt 552 év alatt az ereklyetartó láda aranyozott ezüst belső forrasztott lapjai a hegyikristály súlya alatt helyenként elengedtek, a belső csíkokból három elveszett.

Azon tűnődtem, vajon miért nem egy lemezből vágták ki a hegyikristály betétek hátlapját? Hiszen már ebben az időben öntecsből (lapos pogácsaforma) kalapálással készítették az ezüstlemezeket. Ehelyett inkább a téglalap formátumú csíkokból állították elő a

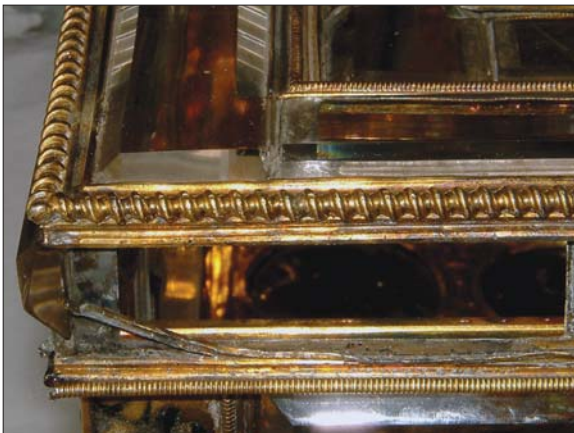

Fotó: Varga Péter

A hegyikristály ereklyetartó láda translucid zománcú részlete, restaurált állapot / Detail of the rock-crystal reliquary casket with translucent enamel, after restoration

Fotó: Varga Péter

A hegyikristály ereklyetartó láda gótikus futólevél-motívumai / Gothic running leaf motif of the rock-crystal reliquary casket

hátlapokat. A csíkokat keskenyebb oldalukon részsúva (ferdére reszelve) egymásra helyezve forrasztották egymáshoz. Így keményebb lett a hátlap, és sokkal jobban megtartotta a hegyikristály lapok súlyát.

A függőleges oldalakon a gótikus futólevél-motívumok zománca igen sérült volt. Az egyik alsó sarkot és oldalát összekötő fémlemez kettétörött.

A fedél középső foglalatrésze az 1 centiméteres rész hiánya miatt megroskadt. Belsejében, a fenéklemezen 10 darab kör alakú, féldomború hegyikristály lapot találunk. Alattuk, enyhén íves barázdált ezüstlapon, fekete alapon transzlucid zománcú zöld leveles indákon rózsaszín virágok ülnek. Ezek is több helyen megsérültek.

Kovács Tibor kanonok, az esztergomi bazilika 2007-ben nyugalmazott plébánosa, egykori kincstárigazgató megtisztelt bizalmával, és tőle restaurálásra megkaphattam ezt a darabot. Két hétig csak tanulmányoztam, próbáltam rájönni készítési technikájára, mivel az eredeti állapot visszaállításához szét kellett szednem az ereklyetartót. A láda felső élén egy érdekes csavart díszdrót fut körbe, aminek készítését szerettem volna megfigyeltetni.

Két héten keresztül többször próbálgattam, sikertelenül. A második hét végére egy véletlen folytán felfedeztem rajta egy lyukat, és akkor döbbsentem rá, hogy a szegélydrót üreges. A tűzi aranyozás miatt ez nem volt látható. Így már nem volt nehéz elkészíteni ezt a szellemes, mutatós szegélydrótot. A fedél oldalán lévő csiszolt hegyikristály lapok egy nútágyban

A hegyikristály ereklyetartó láda fedele a szegélydróttal, restaurálás előtt / Lid with wire bordering of the rock-crystal reliquary casket, before restoration

A hegyikristály ereklyetartó láda talpa (belső oldal), restaurálás előtt / The bottom of the rock-crystal reliquary casket (interior), before restoration

Hegykristály ereklyetartó láda, restaurált állapot. Restaurátor: Varga Péter / Rock-crystal reliquary casket, after restoration.

Restorer: Péter Varga

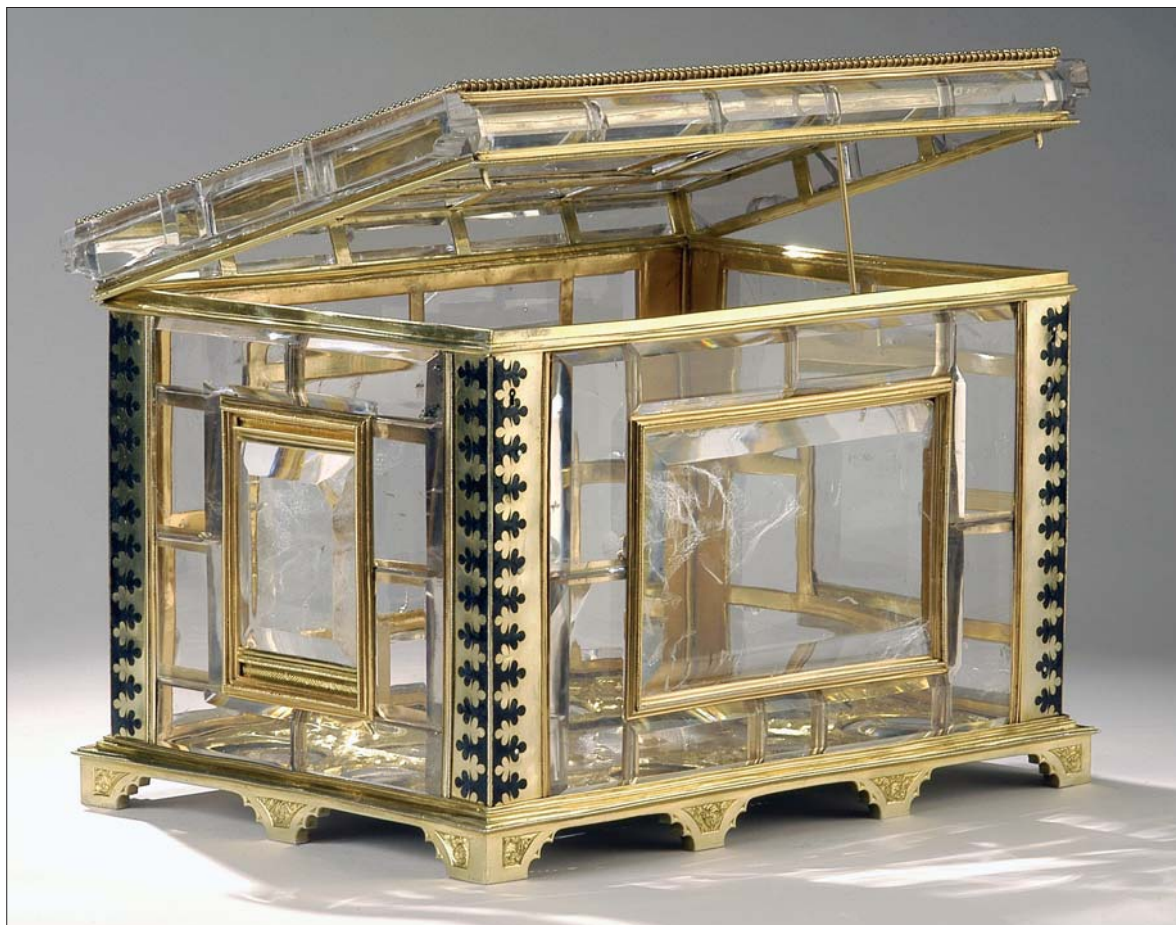
*Észak-Itália (?),
1450, restaurálás:
2002–2003; tűz-
aranyozott ezüst,
hegyikristály;
kalapált, kivágott,
forrasztott,
zsanérozott, tűz-
aranyozott, vésett aljú
opak zománcozás,
transzlucid
zománcozás, foglalt,
szegecselt (Főszékes-
egyházi Kincstár,
Esztergom) /
Northern Italy (?),
1450, restoration:
2002–2003; original
gilded silver, rock-
crystal; hammered,
cut, soldered, binged,
original gilded,
engraved opaque
enamelling,
translucent
enamelling, socketed,
riveted (Treasury
of the Primatial
Cathedral,
Esztergom)
[29x44,2x30 cm]*

kicsúszthatók. A fedélen lévő 36 darab nittelt csőszegecset kellett eltávolítani ahhoz, hogy a foglalat hiányát a lapok kifoglalása után ki lehessen egészíteni. A négy különálló oldal egymással U alakú csatornában, felülről becsúsztatva kapcsolódik. A vésett aljú zománcozott gótikus futóleveles motívumú, négy darab L alakú sarok belső oldaláról a cineket eltávolítottam, s az eredeti technikával (a meglévő lyukakban szögecseléssel) a helyükre rögzítettem. Az oldalak alul széthajtható fülekkel rögzíthetők a talplemezhez. A talpon lévő kör alakú lapok zománcsérüléseit úgynevezett hidegzománcozási technikával egészítettem ki, lassítva ezzel az eredeti zománcok további kiper-

gését. Az oldalak hiányzó lemezcsíkjait a hegyikristály lapok kifoglalása után lehetett kiegészíteni, s az elvált lemezcsíkokat újraforrasztani. A visszafoglalás már nehezebb volt, mivel ügyelni kellett a hegyikristály lapok épségére. A ládán lévő tűzi aranyozás igen vastag volt, így az csak kivilágosodott, nem távozott el a felületről. A restaurálást 15 hónap alatt fejeztem be.

A hegyikristály ereklyetartó láda 565 év után ma is, a fény nemzetközi évében, szikrázva, csillogva méltón hirdetheti a gótikában dolgozó mesterek gondolatvilágát, ötletgazdagságát, bravúros technikai tudását.

VARGA PÉTER
restaurátorművész

Se remény, se félelem

Búcsú Solti Gizella (1931–2015) kárpitművésztől

■ 2015. március 18-án, életének 84. évében elhunyt Solti Gizella Kossuth-díjas kárpitművész, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja, a nemzet művésze, akiről a FUGA Budapesti Építészeti Központban 2011-ben megrendezett kiállítása megnyitójára írta Uri Asaf festőművész: „*Aki egy kétméteres szövőszék előtt él évekig vagy egy életen át, az olyan, mint az, aki a csillagok között él, annak nem kell remélni és nem kell félni, különben elrettentené a szövés végtelen bosszú, szótlán küzdelme, vagy neki se váгна. Nem táplál*

„Ferenczy Noémi egyik örököseként, Ferenczy Noémi szövőszékén már több mint ötven éve készítem gobelinjeimet. E fél évszázad során a szövés életelememmé vált. Munkáim technikai megoldását azonban már nem csak a felvetőszálak teljes elfedését megkövetelő klasszikus francia kárpit jelenti. Egyik törekvésem ugyanis az, hogy a felvetőszálakat láthatóvá tegyem, annak érdekében, hogy azok aktívan vehessenek részt a felület és a formák kialakításában. Hogy ez milyen mértékben és módon változtatja meg az eddig ismert és használt szigorú szövési szabályokat, azt magam döntöttem el: vagy rendszerré szigorítom a kéz ritmikus mozgásával kialakult hatást, vagy elfogadom a rendszertelenség élményét. [...] Dupla felvetéssel készült a Pápa elleni merénylet emlékére a *Nem golyóálló palást* című munka, amelyvel szintén azt a határozott meggyőződésemet akartam bizonyítani, hogy a kárpit műfaja a klasszikus technika határainak átlépése révén is megújítható.”

(Részlet Solti Gizella *Emlékeimből* című írásából. In: Történeti és kortárs kárpitok Magyarországon / Historical and Contemporary Tapestries in Hungary. Szerk. Hegyi Ibolya, Schulcz Katalin. Esztergom, 2014. 39.)

Fotó: Rosta József

reményeket, mert biztosra megy, nincs kitől félnie, mert tudja, hogy egyedül ő teremtheti meg a szövőszéken kibontakozó művet [...].”¹ Ahogyan – Asaf szerint – Solti mindig is ezt teszi, nec spe, nec metu, remény és félelem nélkül. Saját bevallása szerint attól fogva, hogy Ezra Pound amerikai költőnél rátalált erre a latin közmondásra, ars poeticájának érezte. Nec spe nec metu címmel Mario Equicola reneszánsz humanista írt egy tanulmányt Isabella d’Este számára, melyben Bacchus felviszi Ariadnét a csillagok világába, és messze elhagyva a mi világunkat, a sors fölé emelkednek. Ez a távoli édenkerthez hasonlatos világ jellemzi Solti Gi-

Solti Gizella: Barackfa, diplomamunka / Gizella Solti: Peach-tree. Diploma work [1955; 70x80 cm]

zella művészetét, aki annak a nagy textiles generációnak volt a tagja, amely a hatvanas években a műfaj aranykorát teremtette meg. „Ez a tény munkásságában épp annyira döntő jelentőségű, mint az, hogy az Iparművészeti Főiskolán a huszadik századi hazai kárpitművészet klasszikusa, Ferenczy Noémi tanította. Solti műveiben az újításnak és a tradíciónak látszólag összebékíthetetlen útjai, a kétféle szellem különös módon simul össze, látszólag bizonytalanul, inkább azonban tartózkodó, különös egy-ségben. [...] Solti Gizi a maga módján vett részt a válto-zásokban fontos szerepet játszó textil-mozgalomban. Afféle félárnyékba búzódva álldogált, tűnődött, tervezgetett, szót-te gobelinjeit, rajzolt, kötetlenül gondolkodott, szabadon komponált, de gondolatai, kompozíciói megmaradtak az anyag, a fonál, a szövés technika közelében, szelíden meg-bújva a textil varázskörében. Ebben a magatartásban a Ferenczy Noémi-örökségre ismerhetünk: nem csupán a

szövés technikájának elsajátításában bizonyult tanítványá-nak, de örökölte mesterének szinte aszkétikus, mindent a szövésre vonatkoztató szemléletét is. Solti művészetének különös, mástól eltérő vonásait elsősorban az jellemezte, hogy gondolkodásában ugyan ő is párhuzamosan haladt a neoavantgárd törekvéseivel, de ha olykor közvetlen közel-ről találkozott velük, akkor is arra kereste a választ, vajon filozófiai gyökerű problémáik hogyan válaszolhatók meg textíles eszközökkel, a tradicionális technika segítségével?”²

Új technikáját, a dupla felvetést a *Nem golyóálló palást* (1981) című munkán alkalmazta először, amely a pápa elleni merénylet emlékére készült, és amellyel azt a határozott meggyőződését akarta bizonyítani, hogy a kárpit műfaja a klasszikus technika határainak átlépése révén is megújítható. „Itt a paraszti szövés anyagait használja: kendert, lent és kecskegyapjút. A dur-va anyagok és a hangsúlyos, síkból kiugró raszterek érzék-

Solti Gizella:
Nem golyóálló palást
/ Gizella Solti:
Robe Not Shoot-proof
[1981] Keresztény
Múzeum, Esztergom
/ Christian Museum,
Esztergom
[124x185 cm]

Fotó: Rosta József

letesen helyezkednek oppozícióba a műfaji skatulyákkal, a gobelin hagyományos, arisztokratikus jellegével vagy a – jelen esetben a pápa kapcsán egyértelműen adódó – szakrális összefüggésekkel. A függőlegesen futó csíkokat vízszintes raszterek keresztezik, és ezzel az alapvetően egyszerű sémával feszült felület jön létre.”³ Solti egy korábbi újítása, a „raszteres szövés”, valamint a dupla felvetés együttes alkalmazása révén egy új és a végtelenségig variálható kifejezőmód birtokosa lett, amely egyedi, személyes szövésstílusát jellemzi, ahogyan az irodalomban is bizonyos mondatszerkezetek, nyelvi fordulatok és művészi eszközök árulják el az író egyéniségét.

HEGYI IBOLYA
kárpitművész

Jegyzetek

1. Uri Asaf: „Se remény, se félelem / Nec spe, nec metu”. Solti Gizella kiállítása elé. FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 2011.
2. Kovalovszky Márta: Tyúkanyó meséi 61. A semmi napja. *Vigilia*, 2012/3. 229–230.
3. Konkoly Ágnes: „Felszabadítom magamat.” Solti Gizella művészete. *Artmagazin*, 2014/6. 40–44.

Hírek

■ **Harmónia** címmel írta ki idei pályázatát a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete. MAOE-tagok jelentkezését várják festészet, szobrászat, grafika, alkalmazott grafika, textil-, gobelin-, kerámia-, ötvös-, üveg-, fotóművészet és belsőépítészet kategóriában. A pályázatra 2015. június 30-ig lehet jelentkezni. Az elkészült műveket 2015. december 5. és 2016. február 5. között mutatják be a szentendrei Művészet-Malomban, és műfajonként egy-egy alkotót szakmai elismerésben is részesítenek.

■ **HuGlass 2015** címmel 2015. április 25-én nyílt meg a Magyar Üvegművészeti Társaság csoportos kiállítása a Hefter Üveggaléria és Stúdióban. (Pannonhalma, Tóhegy

utca 11.) A 39 alkotó munkáit bemutató tárlat június 21-ig látható.

■ **Csöszínesítő pályázatot** hirdetett *Pimp My Pipe* címmel a FŐTÁV, s ennek eredményeként szépült meg 200 méternyi távhővezeték az újpesti Elem utcában. A Színes

Fotó: pontbudapest

Város csoport festette fel a vezetékre a nyertes terveket, az első díjas Lehoczki Zsuzsa *Térkép* című munkáját, a második helyezett Fekete Tünde *Budapest felett az ég*, a harmadik helyen végzett Botos Barbara *Zsiráf loves Budapest* tervét, valamint több, figyelemre méltó elképzelést.

Fotó: pontbudapest

■ **Megmenekül a zugligeti indóház.** A budapesti közlekedés egyik legszebb épülete 140 éve készült el, és lóvasút-állomásként szolgált. A villamosközlekedés megindulásától 1977-ig az 58-as villamos végállomása volt itt. A svájci stílusú, csipkefaragással díszített, szép épület hosszú évek óta csak pusztult. Mivel a tulajdonos, a Hegyvidéki Önkormányzat a műemléki kötöttségek okán nem talált rá vevőt, úgy döntött, hogy felújítja a gondozatlan, egyre csak romló épületet. A tervek szerint ide költözik majd a Beethoven utcából a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény. Az indóház restaurálása és a gyűjtemény elhelyezése 2-3 évet is igénybe vehet.

■ **Gombos István** ötvös-iparművész kispasztikai kiállítása a Keve Galériában (Ráckeve, Kossuth Lajos u. 49.) 2015. május 7. és június 21. között látható.

■ **Kályhák Háza.** Európában egyedülálló módon mutatja be a kályhás hagyományokat a keszthelyi Festetics-kastély szomszédságában található Kályhák Háza. Makettkiállítás, kerámiakiállítás és fazekasműhely is látogatható a Kastély utca 3. szám alatti épületben.

■ **Az indológus indián** – Baktay Ervin emlékezete címmel nyílt meg 2015. március 11-én a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum új időszaki kiállítása. (Bp. VI., Andrassy út 103.) Baktay Ervin (1890–1963) India kultúrájának egyik legfontosabb korabeli kutatója, és legnagyobb magyar népszerűsítője volt. Az életútját bemutató kiállítás november 1-jén zárul.

■ **PlakátOK** címmel három tervezőgrafikus, Árendás József, Baráth Ferenc és Ducki Krzysztof munkáiból látható kiállítás 2015.

Fotó: Árendás József

Fotó: a művésztől

május 8. és 30. között a Józsefvárosi Galériában. (Bp. VIII., József krt. 70.) A képen a közös tárlat plakátja.

■ **Útmutató** – Kortárs Keresztény Művészeti Gyűjtemény Kecskeméten címmel a budapesti Szent István Bazilika Lovagtermében rendeztek kiállítást. (Bp. V., Szent István tér 1.) A Kecskeméti Katona József Múzeum képzőművészeti gyűjteményéből válogatott tárlat 2015. április 17. és június 28. között látogatható.

■ **Bemutatták az új kézilabda trófeát** a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Auditóriumában 2015. április 14-én. Az Európai Kézilabda Szövetség (EHF) pályázatára a MOME frissen végzett hallgatóitól 6 munka érkezett. A győztes Sipos Balázs és Ádám Krisztián terve lett. Az értékelés szerint munkájuk szakított a sablonos formával, a sportágat jellemző taktikát, gyors passzokat, át-

lövéseket jeleníti meg, dinamikus és izgalmas alkotás. Az 1 méter magas, több mint 10 kiló súlyú új trófea 21 év után váltja fel a korábbi serleget, és május 10-én a budapesti Papp László Sportarénában először emelheti magasba a női kézilabda EHF-kupa győztese.

■ **Play Art 3.** címmel 2015. május 27-én nyílik kiállítás a Vízivárosi Galériában. (Bp. II., Kapás u. 55.) Barabás Zsófia, Dorner Anita, Elekes Károly, Farkas Zsófia, Harasztly István, Kovács Péter Balázs, Matzon Ákos, Rainer Péter és Szmracsányi Boldizsár munkái láthatók a június 23-án záruló tárlaton.

■ **A budapesti utcabútor-tervezési pályázatra,** melyet a Főkert, a Fővárosi Közterület-fenntartóval, a Design Terminállal és a Hello Wooddal közösen hirdetett meg, 53 iskolás, 123 egyetemista és 75 profi kategóriájú terv érkezett. A legkisebbek között két első díjat osztottak ki, az egyiket az V.

kerületi Váci Utcai Ének-zenei Általános Iskola 2. osztályos tanulói kapták a Károlyi-kert játszóterének újratervezéséért, a másikat Ürmössy Barbarának, a Budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium tanulójának ítelték gyümölcsformákat idéző bútorcsalád tervezéséért. Az összes többi kategória díjazott tervei alapján készülő prototípusokat és bútorokat június 1-jén kiállítás és piknik keretében mutatják be a Városháza parkban. (Bp. V., Városház u. 9–11.)

■ **Málík Irén** textilművész gyűjteményes kiállítása látható 2015. május 28. és június 12. között a Csepel Galériában. (Bp. XXI., Csete Balázs u. 15.)

■ **In memoriam Polgár Rózsa** címmel rendeznek estet a Magyar Művészeti Akadémia Kecské utcai Szalonjában 2015. május 27-én. Az egy éve elhunyt művészre emlékezve levetítik a Tóth Péter Pál által készített

Én a szövésre adtam magam című portréfilmet. Az estet Hauser Beáta kárpitművész vezeti.

■ **Medio Electric** – Eger után Budapesten, a Várban is bemutatkozott a magyar fejlesztésű és gyártású elektromos autóbusz, a Modulo család legújabb tagja, a Medio Electric. Az Evopro Informatikai és Automatizálási Kft. kompozit karosszériás járműve 8 méter hosszú, 65 utast szállít, és a 16-os busz vonalán közlekedik.

■ **„Madarak jönnek, madarak mennek...”** – gyerekszemmel. Szakács Imre festőművész által megálmodott összművészeti kiállítás volt a szentendrei MűvészetMalomban 2015. április 18. és 22. között. A Föld Napja tiszteletére rendezett tárlaton szentendrei óvodások és iskolások újrhasznosított anyagból készült madarai szerepeltek. Csaknem 400 festett, gyúrt, varrt, hajtogatott madár készült a felhívás nyomán.

